

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**RAČUNOVODSKA IN DAVČNA OBRAVNAVA
PREVREDNOTENJA TERJATEV DO KUPCEV –
PRIMER PODJETJA**

Ljubljana, oktober 2009

NATAŠA URANKAR

IZJAVA

Študentka Nataša Urankar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Slavke Kavčič in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 11. oktobra 2009

Podpis: _____

Kazalo

UVOD	1
1 TERJATVE	2
1.1 Nastanek terjatev.....	2
1.2 Opredelitev terjatev	2
1.2.1 Koristi iz terjatev	4
1.2.2 Merjenje terjatve	5
1.3 Razvrščanje terjatev	7
1.3.1 Vrsta poslovnih terjatev glede na upnika	7
1.3.2 Vrsta poslovnih terjatev glede na zapadlost.....	8
1.3.3 Vrsta poslovnih terjatev glede na vrsto podjetja	9
1.3.4 Vrsta poslovnih terjatev glede na državo stranke.....	9
1.4 Obvladovanje terjatev.....	9
1.4.1 Spremljanje terjatev ter kazalniki uspešnosti obvladovanja terjatev	9
1.4.2 Kreditna politika.....	11
1.4.3 Zavarovanje plačil	12
1.4.4 Izterjava.....	14
2 PREVREDNOTENJE IN ODPIS TERJATEV	15
2.1 Računovodska obravnava.....	16
2.1.1 Prevrednotenje terjatev.....	16
2.1.2 Odprava oslabitve.....	17
2.1.3 Odpis terjatev	18
2.1.4 Oslabitev terjatev ali odpis terjatve?	19
2.2 Davčna obravnava.....	20
2.2.1 Vidik zakona o davku od dohodka pravnih oseb - ZDDPO-2	20
2.2.2 Vidik Zakona o davku na dodano vrednost (ZDDV-1).....	26
2.3 Pravilnik o prevrednotenju in odpisu terjatev	28
2.4 Odloženi davek v povezavi z prevrednotenjem terjatev.....	29
3 TERJATVE DO KUPCEV PODJETJA X	31
3.1 Podjetje X.....	31
3.2 Terjatve do kupcev podjetja X.....	31
3.2.1 Vrednost terjatev do kupcev, po kupcih v obdobju 2004–2007.....	31
3.2.2 Evidentiranje terjatev do kupcev	33
3.2.3 Delež terjatev do kupcev v prihodkih podjetja.....	34
3.3 Obvladovanje terjatev.....	35
3.3.1 Določitev kreditnega limita.....	35
3.3.2 Spremljanje terjatev ter kazalniki uspešnosti obvladovanja terjatev	36
3.3.3 Postopek izterjave	38
3.3.4 Države – tveganje in priporočeno zavarovanje	39
3.4 Prevrednotenje in odpis terjatev v podjetju X	41
3.4.1 Prevrednotenja in odpisi terjatev do kupcev glede na državo.....	42
3.5 Davčno priznani popravki vrednosti in odpisi terjatev ter oblikovanje terjatev za odloženi davek	44
3.6 Vpliv prevrednotenja in odpisa terjatev na davčni obračun.....	45
SKLEP	46
LITERATURA IN VIRI	47

Kazalo tabel:

Tabela 1:	Primeri v katerih je po ZDDPO-2 odpis terjatev davčno priznan odhodek.....	22
Tabela 2:	Primeri v katerih je možno po ZDDV-1 opraviti popravek DDV	28
Tabela 3:	Letna vrednost terjatev do kupcev v podjetju X v obdobju 2004–2007	32
Tabela 4:	Stanje terjatev do kupcev in vrsta kratkoročnih poslovnih terjatev do kupcev na 31. 12. v obdobju 2005–2007.....	33
Tabela 5:	Evidentiranje prodaje proizvodov oz. nastanka terjatev v letu 2007:	34
Tabela 6:	Razmejitev prihodkov po SRS 2006.....	34
Tabela 7:	Sestava celotnih prihodkov podjetja v obdobju 2004–2007	35
Tabela 8:	Primer poročila starostne strukture terjatev na dan 31. 12. 2007, v 1 €.....	37
Tabela 9:	Kazalniki uspešnosti obvladovanje terjatev do kupcev	38
Tabela 10:	Deželno tveganje in priporočeno zavarovanje po državah, oktober 2008	40
Tabela 11:	Popravek vrednosti in odpisi terjatev do kupcev v podjetju X v obdobju 2004–2007.....	42
Tabela 12:	Delež popravka vrednosti ter odpisa terjatev do kupcev v letni vrednosti terjatev do kupcev (v vrednosti prodaje) v obdobju 2004–2007	43
Tabela 13:	Odpis terjatev do kupcev v obdobju 2004–2007	44
Tabela 14:	Oblikovane terjatve za odloženi davek	44
Tabela 15:	Vpliv davčno priznanih odpisov terjatev na davek od dohodka pravnih oseb (DDPO) v obdobju 2004–2007	45
Tabela 16:	Vpliv davčno priznanih odpisov terjatev na davek na dodano vrednost (DDV) v obdobju 2004–2007	45

Kazalo slik:

Slika 1:	Kako se lotiti izterjave?.....	14
-----------------	--------------------------------	----

UVOD

Vsako podjetje bi rajši prodajalo svoje izdelke ali storitve za takojšnje plačilo v denarju, ali še bolje, za vnaprejšnje plačilo. Vendar pa morajo za to, da ostanejo konkurenčni, ponuditi svojim kupcem prodajo na odlog. Kupcem blago dostavijo, zaloge se zmanjšajo, nastanejo pa terjatve. Terjatve v trenutku nastanka nimajo nikakršnega vpliva na denarni tok, saj je podjetje izvedlo prodajo z odlogom plačila. Iz tega vzroka so terjatve posredno močno povezane s plačilno sposobnostjo podjetja. Dlje časa kot se terjatve ne udenarijo, slabša je plačilna sposobnost podjetja, kar povečuje zadolževanje podjetja. Zaradi tega je zelo pomembno oblikovanje kvalitetne politike obvladovanja terjatev v podjetju, ki bo omogočila vnaprejšnjo previdnost pri izbiri kupcev, kateri bodo sposobni poplačati svoje obveznosti, potem do določitve pravih kreditnih pogojev glede na tveganje, ki ga podjetje sprejme z izbiro kupca ter naprej z učinkovito izterjavo poplačila obveznosti s strani kupca.

Kljub temu, da je politika obvladovanja terjatev skrbno načrtovana in izvedena v podjetju, se zgodi, da določen odstotek terjatev ne bo nikoli v celoti poplačan. Na dan oblikovanja računovodskih izkazov mora podjetje preveriti resnično vrednost postavk in zmanjšati njihovo vrednost na pravo vrednost, ali celo odpraviti iz računovodskih evidenc.

Namen diplomskega dela je predstaviti oblikovanje popravkov in odpisa vrednosti terjatev do kupcev iz računovodskega in davčnega vidika. Spreminjajo se tako slovenski računovodski standardi zaradi prilagajanja mednarodnim računovodskim standardom kot davčna zakonodaja. Zato je pogosta dilema davčnega priznanja odhodkov zaradi oblikovanih popravkov vrednosti terjatev, ki niso bile poravnane v valutnem roku.

Moj cilj je predstaviti oblikovanje popravkov in odpisov vrednosti terjatev do kupcev z razlago zakonov in določil, ki se nanašajo na ta računovodski dogodek. Cilj tega dela pa je tudi preveriti v kolikšni meri oblikovanje popravkov lahko vpliva na celotni davčni obračun podjetja.

Računovodski vidik prevrednotenja terjatev sem predstavila s preučitvijo določil Slovenskih računovodskih standardov 2006. Podlaga za davčno obravnavo pa je predvsem Zakon o davku od dohodka pravnih oseb (glede davčnega priznanja oblikovanih popravkov in odpisov) ter Zakon o davku na dodano vrednost (glede davčnega priznanja popravka obračunanega DDV). Tako bodo viri mojega raziskovalnega dela pretežno sekundarni viri: zakoni, standardi, članki s pojasnitvami zakonov in standardov ter tudi primarni interni podatki podjetja X.

Diplomsko delo je sestavljeno iz treh delov. V prvem predstavljam računovodsko kategorijo terjatev glede na naravo terjatev, njihovega pripoznanja, različnih razmejitev terjatev ter obvladovanja terjatev do kupcev v podjetju. V drugem delu je računovodska in davčna obravnavo terjatev. V zadnjem delu je obvladovanje terjatev do kupcev in vpliv popravka ter odpisa terjatev na davčni obračun, predstavljeno na podlagi praktičnega primera.

1 TERJATVE

1.1 Nastanek terjatev

Terjatve do kupcev proizvodov ali storitev je vrsta terjatev, ki se v podjetju ponavadi pojavljajo v največjem obsegu. Pri večjih in pomembnejših poslih (tudi najbolj tveganih) so sklenjene pogodbe o sodelovanju s kupcem, kjer so jasno določena pravila sodelovanja. Pri manjših poslih pa se kupec in prodajalec ravnata le po splošnih pravilih poslovanja in se največkrat dogovorita za posel ustno ali pa tudi neformalno pisno (elektronska pošta, fax).

Obligacijski zakonik (Ur.l.RS, št. 97/2007-UPB1, v nadaljevanju OZ) določa, da je pogodba sklenjena takrat, ko ponudnik prejme od druge stranke (naslovnika) izjavo, da ponudbo sprejema. Tako so brezpredmetna določila v ponudbah kot npr.: "pogodba se bo štela za sklenjeno (ponudba je sprejeta), če naslovnik v določenem roku ne izjavi, da ponudbe ne sprejema." Tudi v primeru, da naslovnik molči, to ne pomeni, da sprejema ponudbo¹ (Učinkovita izterjava dolg, 2000, str. 12).

Za sklenitev pogodbe se načeloma ne zahteva nikakršna oblika, razen če jo zakon zahteva, npr. gradbena pogodba, pogodba o prodaji na obroke, ipd. (Učinkovita izterjava dolg, 2000, str. 12). S tem so lahko pisna dokazila, ki govorijo o sprejemu ponudbe oziroma o nastanku terjatve (obveznosti kupca za poplačilo terjatev in obveznosti podjetja za dobavo), npr. potrdilo naročila, prevzemnica, račun, ipd. Terjatev tako nastane v trenutku, ko nastane dolžniško upniško razmerje.

Dokazljivost obstoja terjatve je izredno pomembna za njeno kasnejšo udenarljivost. Na samo učinkovitost izterjave terjatev imajo vpliv dotedanji postopki pri upniku: nedoslednosti pri naročanju izdelka in storitve (ko včasih ni naročilnic in dobavnic) ter pomanjkljivosti pri dobavi, kadar je težko dokazati, da nekdo v resnici dobil naročene izdelke (Kaučič, 2004, str. 54).

1.2 Opredelitev terjatev

Terjatve so obravnavane v Slovenskih računovodskih standardih 2006 (v nadaljevanju SRS 2006), predvsem v svojem petem standardu, ki pa je povezan s SRS² 12, 17, 18 in 24 ter 4. in 7.

¹ Izjeme veljajo samo v primerih, ki jih je mogoče opredeliti kot **obstoj stalne poslovne zveze** (v takih primerih se šteje, da je naslovnik ponudbo sprejel, če je ni v danem roku, ali takoj zavrnil) oziroma kadar gre za izpolnjevanje naročil (v takih primerih velja, da mora tisti, ki se je ponudil drugemu, da bo po njegovih naročilih opravljal določene posle, in tisti, v čigar dejavnost spada izvrševanje takih naročil, izvršiti dobljeno naročilo, razen če ga takoj ne zavrne) (Učinkovita izterjava dolg, 2000, str. 12).

² SRS 12 – Kratkoročne časovne razmejitve, SRS 17 - Odhodki, SRS 18 - Prihodki, SRS 24 – Oblike bilance stanje za zunanje poslovno poročanje.

direktivo Evropske unije. SRS pa se pri tem opirajo na Mednarodne računovodske standarde³ (v nadaljevanju MRS) 1, 12, 21, 32, 36 in 39.

V splošni opredelitvi so **terjatve** na premoženjskopравnih in drugih razmerjih zasnovane pravice zahtevati od določene osebe plačilo dolga, dobavo kakih stvari ali opravitev kake storitve.

Po MRS (Ur.l.EU, L 320) je terjatev finančni instrument oziroma natančneje finančno sredstvo. Izraz finančni instrument vsebuje finančne obveznosti in finančna sredstva. Finančna sredstva zajemajo tako terjatve kot finančne naložbe skupaj v standardu MRS 32, medtem ko SRS 2006 obravnavajo ti dve kategoriji posebej v ločenih standardih. SRS 2006 (Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006) uporabljajo izraz finančno sredstvo samo v standardu 3 - Finančne naložbe, v standardu 4 - Terjatve pa tega pojma ne uporabljajo. Finančno sredstvo je vsako sredstvo, ki je (Ur.l.EU, L 320):

- denar,
- kapitalski instrument drugega podjetja,
- pogodbeno pravica,
 - prejeti denar ali drugo finančno sredstvo od drugega podjetja, ali
 - zamenjati z drugim podjetjem finančne instrumente pod pogoji, ki utegnejo biti ugodni za podjetje;
- pogodba, ki se lahko poravna, ali se bo poravnala z lastnimi kapitalskimi instrumenti podjetja in je:
 - neizpeljan instrument, za katerega je podjetje (lahko) zavezano prejeti spremenljivo število lastnih kapitalskih instrumentov podjetja ali
 - izpeljan instrument, ki se lahko, ali se bo poravnal drugače kot z zamenjavo določenega zneska denarja ali drugega finančnega sredstva za določeno število lastnih kapitalskih instrumentov podjetja⁴.

Običajna finančna sredstva so terjatve do kupcev, terjatve iz menic, terjatve iz danih posojil ter terjatve iz obveznic (Ur.l.EU, L 320).

Terjatve se v bilanci stanja uvrščajo med sredstva podjetja. Večina sredstev ima predmetno obliko, vendar pa to ni bistveni pogoj za obstoj sredstva. Da pa se neko sredstvo v knjigovodskih razvidih in bilanci stanja pripozna kot sredstvo, morata biti izpolnjena dva pogoja. Kot prvo mora biti verjetno, da bodo pritekale koristi, povezane z njim in kot drugo, da je mogoče njegovo izvirno vrednost zanesljivo izmeriti. Kot sredstvo se pripozna na podlagi ustreznih listin, ko se začnejo obvladovati nanjo vezane pogodbene pravice.

³ MRS 1 – Predstavljanje računovodskih izkazov, MRS 12 – Davek iz dobička, MRS 21 – Vpliv sprememb deviznih tečajev, MRS 32 – Finančni instrumenti (razkrivanje in predstavljanje), MRS 36 – Oslabitev sredstev, MRS 39 – Finančni instrumenti (pripoznavanje in merjenje).

⁴ Za ta namen lastni kapitalski instrumenti podjetja ne zajemajo tudi instrumentov, ki so sami po sebi pogodbe za prihodnji prejem, ali izročitev lastnih kapitalskih instrumentov podjetja.

1.2.1 Koristi iz terjatev

1.2.1.1 Prihodnje koristi iz terjatev

V bilanci stanja in pred tem tudi v računovodskih razvidih se sredstvo pripozna, če je verjetno, da se bodo v prihodnosti zaradi njega povečale gospodarske koristi in če ima ceno ali vrednost, ki jo je mogoče zanesljivo izmeriti. Če je stopnja gotovosti, da se bodo po koncu obravnavanega obračunskega obdobja v zvezi s kako postavko povečale gospodarske koristi podjetja, nezadostna, te postavke ni mogoče šteti kot sredstvo, temveč je odhodek (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006).

Tako obravnavanje ne pomeni, da je ob nastanku izdatka poslovodstvo imelo kak drug namen in ne pridobivanje prihodnjih gospodarskih koristi, ali da je bilo poslovodstvo zavedeno. Pomeni zgolj to, da je stopnja gotovosti, da se bodo podjetju po preteku obravnavanega obračunskega obdobja povečale gospodarske koristi nezadostna, da bi zahtevala pripoznanje sredstva.

Sredstva, ki jih podjetje pridobi s kapitalom ali dolgovi, imajo obliko stvari, pravic ali denarja; podjetje jih obvladuje in iz njih pričakuje gospodarske koristi. Te pritekajo na več načinov v podjetje (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006):

- uporablja sredstvo samo zase ali v povezavi z drugimi sredstvi pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev, ki jih prodaja;
- zamenja sredstvo za druga sredstva;
- uporabi sredstvo za poravnavo svojega dolga, ali
- razdeli sredstvo med svoje lastnike.

Terjatve je s strani dolžnika mogoče poravnati (Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006): z denarnim plačilom, s prenosom drugih sredstev, z opraviлом storitev, z zamenjavo obveznosti za drugo ali s spremembo obveznosti v kapital in s tem, da se upnik odpove svoji pravici, ali jo izgubi.

1.2.1.2 Plačilni instrumenti

Denarna sredstva se v plačilnem prometu prenašajo bodisi v obliki gotovine bodisi v obliki brezgotovinskih prenosov denarnih sredstev. Ker Zakon o uvedbi evra (Ur.l.RS, št. 114/2006) določa, da so bankovci in kovanci, ki se glasijo na evro, edino zakonito plačilno sredstvo, se denarna obveznost v RS lahko vedno izpolni z izročitvijo gotovine. Vendar pa osebe, vpisane v poslovni register RS, lahko po Zakonu o plačilnem prometu (Ur.l.RS, št. 110/2006-UPB3, 131/2006-ZBan-1, 102/2007, 126/2007-ZFPPIPP, 58/2009-ZPlaSS) poslujejo z gotovino le ob pogojih in na način, ki ga določi minister pristojen za finance. Pravne osebe v Sloveniji so dolžne svoje obveznosti plačevati s knjižnim denarjem in ne z gotovino.

Terjatve so večinoma poplačane z denarnim prilivom iz dolžnikovega na upnikov bančni račun, lahko pa so poplačane tudi na druge načine, kot npr. z nadomestno izpolnitvijo, nakazilom (asignacijo), pobotanjem (kompenzacijo), faktoringom ter odstopom terjatev.

Če se plačuje s posredovanjem banke ali druge organizacije, pri kateri ima upnik račun, in če pogodbeni stranki nista drugače določili, se šteje, da je dolg poravnán, ko prispe banki oziroma organizaciji, pri kateri ima upnik račun, denarno nakazilo v dobro upnika ali nalog dolžnikove banke ali organizacije, naj odobri računu upnika znesek, ki je v njem naveden (Obligacijski zakonik, Ur.l.RS, št. 97/2007-UPB1).

Obveznost preneha, če upnik v sporazumu z dolžnikom sprejme kaj drugega namesto tistega, kar mu ta dolguje. V tem primeru je dolžnik odgovoren, prav tako kot prodajalec, za stvarne in pravne napake stvari, ki jo je dal namesto tistega, kar je dolgoval (Obligacijski zakonik, Ur.l.RS, št. 97/2007-UPB1).

1.2.2 Merjenje terjatev

Drugo sodilo za pripoznavanje terjatev je, da ima ceno ali vrednost, ki jo je zanesljivo mogoče izmeriti. Ob začetnem pripoznavanju se terjatve izkazujejo v zneskih, ki izhajajo iz ustreznih listin, ob predpostavki, da bodo poplačane (SRS, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006). Merimo jih na začetku ob njihovem pripoznanju in tudi kasneje pri njihovem ponovnem merjenju, saj je potrebno na dan bilance preveriti vrednost postavk, ki bodo vključene v izkaz.

Merjenje je ugotavljanje denarno izraženih velikosti, v katerih se pripoznavajo gospodarske kategorije v računovodskih izkazih in pred tem v računovodskih razvidih. Za merjenje tako pri začetnem zajemanju posameznih pojavov v računovodske razvide kot tudi pri sestavljanju računovodskih izkazov in popravljanju začetnega merjenja, v tej zvezi obstajajo različne podlage.

Knjigovodska vrednost kategorije je vrednost izkazana v računovodskih razvidih in tudi v računovodskih izkazih. Opredeljena je lahko na različne načine; če so na ločenih kontih popravkov vrednosti ali na kontih presežkov iz prevrednotenja prikazani pribitki k vrednosti ali odbitki od vrednosti na temeljnem kontu, pa se šteje kot knjigovodska vrednost pobotana vrednost obravnavane gospodarske kategorije na obeh kontih. Takšna je na primer neodpisana vrednost sredstva, ki je razlika med njegovo celotno vrednostjo na enem kontu in odpisano vrednostjo na drugem kontu. Pri finančnih sredstvih in finančnih dolgovih pa je to **odplačna vrednost** (Uvod v SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006).

Sicer pa je mogoče pri sredstvih razlikovati naslednje vrednosti (Uvod v SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006):

- *Izvirna vrednost* je znesek plačanih denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov ali pa poštena vrednost nadomestila, danega v trenutku nakupa, da podjetje pride do sredstev.
- *Dnevna vrednost* je znesek denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov, ki bi jih bilo treba plačati, če bi v sedanosti kupili enaka ali enakovrstna sredstva. Dnevna vrednost se lahko imenuje tudi *nadomestitvena vrednost*; ta izraz bolje nakazuje znesek, po katerem bo računovodsko obravnavana enaka količina ali enaka količinska enota, ko bo nadomestila staro količino oziroma količinsko enoto.
- *Nadomestljiva vrednost* je poštena vrednost, zmanjšana za stroške prodaje, ali *vrednost pri uporabi*⁵, odvisno od tega, katera je večja.
- *Poštena vrednost* je znesek, za katerega je mogoče zamenjati sredstvo, ali s katerim je mogoče poravnati obveznost ali za katerega je mogoče zamenjati podeljen kapitalski instrument med dobro obveščena in voljnima strankama v poslu, v katerem sta medsebojno neodvisni in enakopravni.
- *Sedanja vrednost* je razobrestena (diskontirana) vrednost presežka prihodnjih prejemkov nad izdatki (prihodnjih čistih prejemkov), ustvarjenega po pričakovanju z določenimi sredstvi ali določenim sredstvom pri običajnem poslovanju podjetja.

Terjatve do kupcev se merijo po **odplačni vrednosti**, ki je znesek, s katerim se terjatev izmeri ob začetnem pripoznanju, zmanjšan za odplačilo glavnice, povečan oziroma zmanjšan (po metodi efektivnih obrestnih mer) za nabrano odplačilo razlike med začetnim in v plačilo zapadlim zneskom ter zmanjšana zaradi oslabitve ali neudenarljivosti (neunovčljivosti) (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006). Pri kratkoročnih terjatvah sicer razdonosenje po efektivni obrestni meri ne pride v poštev (kar terjatve do kupcev večinoma so), ker zaradi njihove kratkoročnosti ni potrebe, da se upošteva učinek časovne vrednosti denarja (Novak, 2007, str. 279).

Oprelitev efektivne obrestne mere SRS 2006 (Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006) popolnoma prevzemajo po MRS. Efektivna obrestna mera je obrestna mera, ki natančno razobrestuje (diskontira) ocenjeni tok prihodnjih denarnih plačil ali prejemkov v pričakovani dobi finančnega instrumenta – ali, če je ustrezno, v krajšem obdobju – na čisto knjigovodsko vrednost finančnega sredstva. Pri izračunavanju efektivne obrestne mere mora podjetje oceniti denarne tokove ob upoštevanju vseh pogodbenih določb finančnega instrumenta (na primer predplačila), vendar ne sme upoštevati prihodnjih kreditnih izgub. Izračun vključuje vsa nadomestila in zneske, plačane ali prejete med strankama pogodbe, ki niso sestavni del efektivne obrestne mere, ter stroške posla in vse druge premije ali popuste. Predpostavlja se, da je možno denarne tokove in pričakovano dobo skupine podobnih finančnih instrumentov zanesljivo oceniti. Vendar pa mora podjetje v tistih redkih primerih, ko denarnih tokov ali pričakovane dobe finančnega instrumenta (ali skupine finančnih instrumentov) ni

⁵ Vrednost pri uporabi je sedanja vrednost ocenjenega presežka prihodnjih prejemkov nad izdatki, za katerega se pričakuje, da se bo pojavil pri nadaljnji uporabi sredstva in iz njegove odtujitve konec dobe koristnosti (SRS 2006, Uradni list RS, št. 118/2005).

mogoče zanesljivo oceniti, uporabiti pogodbene denarne tokove v vsej dobi finančnega instrumenta (ali skupine finančnih instrumentov).

Terjatve izražene v tuji valuti, se na dan bilance stanja preračunajo v domačo valuto (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006). Z valutnim tečajem je v tem standardu mišljen srednji tečaj Banke Slovenije, iz utemeljenih razlogov pa se lahko uporabi tudi ustrezní tečaj poslovne banke. Povečanje terjatev, iz naslova preračunavanja valut, povečuje finančne prihodke, zmanjšanje terjatev pa povečuje finančne odhodke.

1.3 Razvrščanje terjatev

Po vsebini je potrebno najprej ločiti poslovne terjatve in terjatve iz finančnih naložb, ki skupaj spadajo pod pojem finančnih sredstev. **Terjatve iz finančnih naložb** so finančna sredstva, ki jih ima podjetje naložbenik, da bi z donosi, ki izhajajo iz njih, povečevalo svoje finančne prihodke; ti se razlikujejo od poslovnih prihodkov, ki izhajajo iz prodaje proizvodov in opravljanja storitev v okviru njegovega rednega poslovanja (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006).

Poslovne terjatve ali terjatve iz poslovanja so terjatve, povezane s poslovanjem, kar pa pomeni, da so povezane z uresničevanjem temeljnih poslovnih področij nalog skladno s postavljenim predmetom, namenom in cilji poslovanja. Tako se kot poslovne terjatve ne štejejo dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe, temveč le tiste, povezane s finančnimi prihodki, ki izhajajo iz njih. Nekatere terjatve, ki ne nastajajo odvisno od nakupa in prodaje, so lahko povezane z nastankom finančnih prihodkov, čeprav niso finančne naložbe, na primer terjatve za obresti in za dividende. Usredstvene (aktivne) časovne razmejitev spadajo med poslovne terjatve le v širšem pomenu, tako tudi niso predmet računovodskega standarda, ki se nanaša na terjatve. Med poslovnimi terjatvami pa je potrebno razlikovati tiste, ki vodijo do denarnih sredstev in tiste iz danih predujmov. Terjatve iz danih predujmov so lahko terjatve do dobaviteljev, zaposlencev ipd.

ZDDPO-2 (Ur.l.RS, št. 117/2006, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009) v členu, ki govori o prevrednotenju in odpisu terjatev, v pojem terjatve šteje kratkoročne in dolgoročne poslovne terjatve, ki pa ne vključujejo aktivnih časovnih razmejitev.

SRS 2006 (Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006) v 5. standardu poslovne terjatve razmejujejo glede na različne kriterije: glede na dolžnika, glede na zapadlost, glede vrsto podjetja ter na domače in tuje terjatve.

1.3.1 Vrsta poslovnih terjatev glede na upnika

Glede na dolžnika iz naslova terjatev, se pojavijo terjatve večinoma do kupcev ali drugih financerjev prodanih proizvodov in opravljenih storitev; lahko pa tudi do dobaviteljev prvin

poslovnega procesa; do zaposlencev; do udeležencev pri razporejanju poslovnega izida; do financerjev in do uporabnikov finančnih naložb.

Terjatve do kupcev se pojavijo zaradi prodaje proizvodov ali storitev brez takojšnjega plačila, a jih bodo kupci po pričakovanju poravnali ob rokih zapadlosti. Praviloma so terjatve do kupcev kratkoročne narave (Turk, 2004, str. 746). Terjatve do drugih financerjev prodanih proizvodov in opravljenih storitev so predvsem terjatve do države v zvezi z zasluženimi državnimi podporami pri prodaji.

Terjatve do dobaviteljev prvin poslovnega procesa so njim dani predujmi za opredmetena osnovna sredstva, neopredmetena sredstva, zaloge materiala in še ne opravljene storitve pa tudi njim dana predplačila in varščine. Terjatve do zaposlencev so njim dani predujmi in odškodninske obremenitve. Terjatve do udeležencev pri razporejanju poslovnega izida so terjatve do države iz naslova plačanih davkov ali do tistih, ki so dolžni prispevati k poravnavi izgube.

Terjatve do financerjev se pojavijo v glavnem v zvezi z nevplačanim v plačilo zapadlim vpisanim kapitalom. Terjatve do uporabnikov finančnih naložb pa v zvezi z njim obračunanimi obrestmi in deleži v njihovem čistem dobičku. Posebna vrsta terjatve so terjatve do države v zvezi z vstopnim davkom na dodano vrednost in **terjatve do države za odložene davke**, katere podrobneje predstavljamo v kasnejših poglavjih.

1.3.2 Vrsta poslovnih terjatev glede na zapadlost

Glede na zapadlost v plačilo se terjatve po SRS 2006 razčlenjujejo na dolgoročne⁶ in kratkoročne. Kratkoročne terjatve se predvidoma udenarijo v letu dni, sestavljajo jih kratkoročne poslovne terjatve, po vsebini pa spadajo mednje tudi kratkoročne finančne naložbe in usredstvene časovne razmejitve (Turk, 2004, str. 234). Vse druge terjatve se štejejo kot dolgoročne. Kratkoročne poslovne terjatve večinoma nastanejo zaradi odpremljenih, a še ne plačanih proizvodov ali storitev; danih predplačil oziroma v zvezi s preveč plačanimi obveznostmi.

V bilanci stanja se dolgoročne terjatve, ki so že zapadle (a še niso poravnane), in dolgoročne terjatve, ki bodo zapadle v plačilo v letu dni po dnevu bilance stanja, izkazuje kot kratkoročne terjatve (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006).

V podjetjih, v katerih je poslovni cikel daljši od leta dni, se med kratkoročne uvrščajo tudi terjatve z rokom zapadlosti po več kot letu dni. Takšna razvrstitev se smiselno upošteva tudi pri sestavitvi bilance stanja (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006).

⁶ Pojem kratkoročnost je določen tudi MRS 1, namesto dolgoročen pa se uporablja izraz nekratkoročen.

1.3.3 Vrsta poslovnih terjatev glede na vrsto podjetja

Terjatve se razčlenjujejo na tiste, ki se nanašajo na uskupinjena odvisna podjetja, pridružena podjetja, skupaj obvladovana podjetja in druge. Takšne terjatve se obravnavajo posebej tudi zaradi sestavljanja skupinskih računovodskih izkazov. Posebej se obravnavajo tudi deleži v skupnih terjatvah v primeru skupnih podvigov.

1.3.4 Vrsta poslovnih terjatev glede na državo stranke

Terjatve se razčlenjujejo na tiste, ki se nanašajo na stranke v državi, in na tiste, ki se nanašajo na stranke v tujini. Obravnavajo se posebej, ker je potrebno pri sestavljanju skupinskih računovodskih izkazov zneske v domači valuti prevesti v zneske ustrezne tuje valute in obratno.

1.4 Obvladovanje terjatev

1.4.1 Spremljanje terjatev ter kazalniki uspešnosti obvladovanja terjatev

Zahteva, ki jo postavljajo SRS 2006 pravi, da morajo biti opravljena vsa dejanja, ki bi jih s skrbnostjo opravil dober gospodarstvenik za doseg poplačila dolga. Katera so tista dejanja, ki bi jih s skrbnostjo opravil dober gospodarstvenik? To pomeni v prvi vrsti *spremljanje kupcev* in s tem poznavanja kupca, poznavanje njihovih bonitet, finančnega stanja, morebitne plačilne (ne)sposobnosti in podobno. To bi dober gospodarstvenik moral narediti pri nakupih, ki za njegov obseg poslovanja pomenijo velik delež v prihodkih. Prav tako bi zahteval zavarovanje plačila ali delno ali v celoti plačilo po predračunu. Kar narekuje skrbno oblikovanje *kreditne politike* (Mlakar, 2005).

Investitorji – tako delničarji kot ponudniki bančnih kreditov – bi morali posvetiti večjo pozornost obvladovanju terjatev, saj bi bili s proučevanjem le računovodskih izkazov lahko zapeljani in s tem utrpeli velike izgube pri investiciji. Prodaja na kredit povzroči naslednje tri dogodke: zmanjšajo se zaloge za stroške prodanega blaga, terjatve do kupcev se povečajo za znesek prodaje, razlika pa je dobiček pri tej prodaji. Vendar je potrebno za udenarljivost tega dobička terjatve še izterjati. Če podjetje prodaja blago zelo "šibkim" kupcem, namesto, da bi stremeli k čim večjemu dobičku, to lahko dvigne vrednost delnice podjetja, dokler izgube zaradi slabe prodaje ne povzročijo nizke prejeme in s tem padec cene delnice. Analitiki, ki bodo posvetili posebno pozornost upravljanju terjatev podjetja bodo prepoznali takšno vprašljivo prakso podjetij, kot tudi nenamerno slabost v kakovosti terjatev. Takšna pravočasna odkritja lahko omogočijo investitorjem in bankam, da se izognejo izgubam (Brigham & Phillips, 2004, str. 717).

Dober sistem spremljanja terjatev do kupcev je učinkovit predvsem takrat, ko sama kreditna politika dopušča terjatve, ki imajo neko sprejemljivo kvaliteto. Kakšne so finančne prednosti od terjatev, ki so bile skrbno nadzorovane? Povprečna starost terjatev ne bo nikoli večja, kot le nekaj dni čez valutni rok. Hitrejša udenarljivost terjatve maksimalno prispeva k v podjetju

ustvarjenemu denarnemu toku in s tem minimizira znesek, potrebnega bančnega posojila, da bi zadostili potrebam podjetja po denarnih sredstvih (Bond, 1993, str. 203).

Najpomembnejši dokument, ki pripomore k učinkovitemu upravljanju terjatev je dobro izdelano poročilo analize starostne strukture terjatev (angl. *Aging Schedules/Report*). To poročilo najbolje pove, katere terjatve se niso poplačale, kot bi se mogle (Bond, 1993, str. 225). Večino podjetij ima računalniško podprte sisteme za izpis poročil o terjatvah in je tako enostavno določiti starostno strukturo terjatev za vsak račun.

Uporabniki računovodskih izkazov lahko ocenijo kvaliteto upravljanja s terjatvami podjetja z dvema kazalnikoma: obračanje terjatev (angl. *accounts receivable turnover*) ter kazalnikom števila dni vezave terjatev (angl. *average age of receivables*).

Kazalnik obračanja terjatev nam pove kolikokrat na leto se v povprečju terjatve obrnejo oziroma poplačajo. Izračunamo ga z naslednjo enačbo:

$$\text{Obračanje terjatev} = \text{čisti prihodki od prodaje/povprečno stanje terjatev} \quad (1)$$

Kazalnik števila dni vezave terjatev pa nam pove, koliko dni so v povprečju terjatve vezane oziroma v koliko dneh nam kupci v povprečju plačujejo. Izračunamo ga z naslednjo enačbo (Smith, Keith & Stephens, 1996, str. 9–12):

$$\text{Dnevi vezave terjatev} = 365 \text{ dni} / \text{obračanje terjatev} \quad (2)$$

Vsako podjetje potrebuje sredstva na voljo za tekoče poslovanje. Plačilna sposobnost je relativen pojem. Ima opravka s sposobnostjo podjetja, da poplača svoje dolgove, ko ti zapadejo v plačilo. Večina obveznosti se morajo poplačati v denarju in tako denar velja za najbolj likvidno sredstvo. Terjatve imajo manjšo plačilno sposobnost kot denar, saj ob svojem pripoznanju nimajo nobenega vpliva na denarni tok.

Podjetja bi iz tega vidika rajši prodajala svoje produkte za denar in ne na odlog plačila. Prodaja na odlog upočasnjuje pritekajoč denarja v podjetje ter poveča možnost, da kupec ne bo poravnal računa, ko ta zapade v plačilo ali sploh nikoli ne bo poravnal računa. Da pa podjetje ostaja konkurenčno mora prodajati svoje izdelke ali storitve na odlog (Porter & Norton, 2008, str. 314). Tako je blago dostavljeno, zaloge so se zmanjšale in nastale so terjatve. Kupec bo račun po vsej verjetnosti poravnal. Takrat bo podjetje prejelo denar in terjatve se bodo zaprle. Držanje terjatev ima tako neposredne kot posredne stroške, vendar pa tudi pomembno ugodnost – večjo prodajo (Brigham & Phillips, 2004, str. 714).

V podjetju se srečujejo s tim. *denarnim ciklom* (angl. *cash conversion cycle*). Gre za čas, ko podjetje izvede plačilo in ko prejme poplačilo v denarju. Dolžina denarnega cikla pa je odvisna od treh dejavnikov (enačba št. 3): časa obrata zalog, časa obrata terjatev do kupcev ter časa obveznosti do dobaviteljev.

$$\text{Denarni cikel} = \text{čas obrata terjatev do kupcev} + \text{čas obrata zalog} - \text{čas obrata obveznosti do dobaviteljev} \quad (3)$$

Cilj podjetja naj bi bil čim krajši denarni cikel. Krajši kot je denarni cikel, manj obratnega kapitala potrebuje podjetje ter višji denarni tok ima na razpolago. Denarni cikel pa se lahko zmanjša s skrajšanjem obrata terjatev do kupcev s pospešitvijo izterjave; s skrajšanjem obrata zalog s hitrejšo obdelavo in hitrejšo prodajo ter s podaljšanjem časa obrata obveznosti do dobaviteljev z zadrževanjem plačil. Ti trije ukrepi pa bi morali nastati brez povišanja stroškov ali zmanjšanja prodaje, le tako bi imeli vpliv na krajši denarni cikel (Brigham & Phillips, 2004, str. 699–702).

Kot prikazuje enačba (4), je višina odprtih terjatev v vsakem trenutku določena z dvema dejavnikoma (ob predpostavki konstantne prodaje): znesek prodaje (na kredit) in dnevi vezave terjatev do kupcev.

$$\text{Terjatve do kupcev} = \text{dnevna prodaja (na kredit)} \times \text{dnevi vezave terjatev} \quad (4)$$

Če se spremeni prodaja (na kredit) ali čas poplačila terjatev, te spremembe povzročijo tudi spremembo v višini terjatev do kupcev. Vendar pa ne smemo pozabiti, da se morajo te investicije v terjatve na nek način financirati. Podjetje ne prejme denarja toliko dni, kot znaša povprečno število dni vezave terjatev. Kljub temu, pa mora vsak dan znova financirati dnevno prodajo na kredit. Ne glede na to, da podjetje s prodajo proizvodov ustvari nek dobiček (PC-AC)⁷, pa s tem dobičkom ne more financirati dnevne prodaje na kredit, saj ta dobiček, kot smo že prej omenili, nima nobenega vpliva na denarni tok kapitala (Brigham & Phillips, 2004, str. 722–725).

1.4.2 Kreditna politika

Obvladovanje terjatev se prične s kreditno politiko, čeprav je tudi sistem spremljanja zelo pomemben element. Popravni ukrepi so vedno potrebni in edino dober sistem spremljanja terjatev lahko opozori na to, da situacija uhaja iz rok.

Kreditno politiko oblikujejo štiri spremenljivke (Brigham & Daves, 2004, str. 706):

- *Rok plačila* (angl. *credit period*) pomeni število dni, znotraj katerih ima kupec čas, da poravna dobavo blaga ali opravitev storitve, ki mu je bila prodana. Na primer kreditni pogoji "2/10, net 30" pomeni, da je rok plačila 30 dni.
- *Popusti* (angl. *discounts*) za predčasno plačilo vključujejo višino odstotka in rok znotraj katerega mora kupec izvesti plačilo, da še lahko uveljavi popust. Tako kreditni pogoji "2/10, net 30" pomeni, da se kupcu odobri dvoprocentni popust, v primeru, da plača znotraj desetih dni. To določilo ima lahko dve ugodnosti: lahko privabi nove kupce ter prisili stare kupce, da plačajo pred zapadlostjo in s tem koristijo popust.

⁷ PC – prodajna cena, AC – povprečni stroški.

- *Kreditni standardi* (angl. *credit standards*) določajo v kakšni meri kupca kreditiramo (kakšen kredit se lahko odobri kupcu z določeno finančno močjo). Nižji kreditni standard poveča prodajo, vendar pa hkrati tudi poveča slabe dolgove. Kreditni standardi naj bi določili, kateri kupci ustrezajo danim kreditnim pogojem ter kakšen kredit naj bi bil kupcu odobren. Če kupec ne ustreza več kreditnim standardom podjetja, lahko ta še vedno kupuje od podjetja, vendar pa pod strožjimi pogoji.

Postavljanje kreditnih standardov⁸ zahteva oceno kreditne sposobnosti (angl. *credit quality*), ki jo določa verjetnost kupčevega neplačila. V največji meri je ta ocena subjektivna, kljub temu, pa mora biti kreditna ocena dobro utemeljena. Za to so potrebne hitre, točne in sveže informacije o kupcih. Za lažji dostop do teh bonitetnih informacij, obstajajo podjetja, ki imajo razvito računalniško bazo podatkov in se ukvarjajo s pridobivanjem, hranjenjem, obnavljanjem in distribucijo bonitetnih informacij⁹.

- *Politika izterjave* (angl. *collection period*), ki se meri v vztrajnosti ali popustljivosti pri pridobivanju slabo plačljivih terjatev. Trda politika lahko poveča uspešnost izterjave, vendar pa lahko povzroči tudi jezo kupcev in se odločijo za sodelovanje z drugim podjetjem.

1.4.3 Zavarovanje plačil

1.4.3.1 Plačilna tveganja v mednarodnem poslovanju

Poslovna praksa razvršča plačilna tveganja v dve osnovni skupini: komercialna in nekomercialna tveganja (Falatov, 1999, str 5). **Nekomercialna tveganja** imenujemo tudi politična tveganja. Razvrščamo jih v dve veliki skupini:

- *klasična nekomercialna tveganja*

V to skupino uvrščamo tveganja nacionalizacije, razlastitve, konfiskacije, vojne, revolucije, oboroženih spopadov in druge ukrepe v državi ter naravnih katastrof, ki onemogočajo razpolaganja s premoženjem in s tem vplivajo na možnost izterjave izvoznikovih terjatev.

- *monetarna tveganja*

V to skupino uvrščamo transferna tveganja (moratorij, prepoved plačil, nemožnost konverzacije in transfera) ter valutna tveganja.

Medtem, ko klasična nekomercialna tveganja v poslovni praksi ne povzročajo večjih težav, predstavljajo monetarna tveganja, zlasti transferna za poslovno prakso velik problem. Transferna tveganja lahko razvrstimo v:

⁸ Kreditni standardi so zasnovani na podlagi petih kriterijev kreditne sposobnosti: značaja kupca, sposobnosti plačila, finančne moči, zavarovanja in ekonomskih pogojev kupca (Berk, Lončarski, Zajc, 2002, Poslovne finance, str. 283).

⁹ Tipično bonitetno poročilo vsebuje podatke o: bilanci stanja in izkazu uspeha, številne kazalnike s trendi gibanja, informacije pridobljene s strani dobaviteljev (predvsem glede točnosti plačila), ustne informacije glede "zdravja" določenih operacij podjetja, ustne informacije o ozadju lastnikov (vključno s preteklimi bankroti, pravnih procesov ipd.) ter povzetek ocene (rating) z uvrstitvijo v razred od A (najboljša ocena) do F (najslabša ocena).

- tveganje prepovedi plačila (prepoved plačila v tujino je običajno izražen v aktu zakonodajalca države, v kateri ima dolžnik svoj sedež);
- moratorij plačil (odlog plačila brez soglasja upnika, izražen v aktu zakonodajalca države, v kateri ima upnik svoj sedež);
- tveganje nezmožnosti konverzacije (lokalne valute v valuto, v kateri je izražena terjatev deviznega upnika, in ki je posledica deviznih restrikcij države, v kateri ima dolžnik svoj sedež);¹⁰
- valutna tveganja (nastopajo kot posledica nestabilnosti in fluktuacije vrednosti posamezne valute ter so stalno prisotni v poslovnih transakcijah, pri kateri je pogodbeno obveza ene stranke izražena v denarni obvezi).

Za **komercialna tveganja**, ki so jim izpostavljene terjatve slovenskih izvoznikov, štejemo zlasti tveganje nastopa plačilne nesposobnosti – insolvenca tujega dolžnika. Ta insolvenca je lahko pravna (ko je s sodnim aktom ugotovljena plačilna nesposobnost dolžnika) ali dejanska (ko dolžnik, proti kateremu ni mogoče uspešno ukrepati po pravilih izvršilnega prava, svojih finančnih obveznosti ne izpolni).

1.4.3.2 Instrumenti zavarovanja plačil

Pivka in Puharič (1994, str. 279) razlikujeta naslednje oblike plačila v mednarodni trgovini, ki se razlikujejo glede na verjetnost, da pogodbeno stranka ne po poravnala svojih obveznosti:

- plačilo blaga na odprt račun in plačilo blaga po prejemu računa (angl. *clean payment*),
- plačilo blaga na podlagi dokumentarnega inkasa,
- plačilo na podlagi mednarodnega dokumentarnega akreditiva (angl. *L/C - Letter of Credit*),
- plačilo blaga na podlagi kreditnega posla, pri katerem je odloženo plačilo zavarovano z kakršnim drugim instrumentom (bančno garancijo, menico, poroštvom, zastavno pravico na nepremičninah, pogodbenimi klavzulami (pridržek lastninske pravice, zamudne obresti, pogodbeno kazen), zavarovanjem terjatev pri zavarovalnici).

SRS 2006 (Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006). **opozarja** na to, da kljub temu, da so bili različni finančni instrumenti, ki pa še niso udenarjeni, prejeti za poplačilo terjatev, jih ne moremo pripoznati kot terjatve. Prejeti vrednostni papirji za poravnavo terjatev niso sestavni del terjatev. Prejeti čeki in takoj udenarljivi vrednostni papirji so sestavni deli denarnih sredstev, prejete menice in vrednostni papirji s kasnejšo zapadlostjo v plačilo pa so sestavni deli kratkoročnih finančnih terjatev. Vrednost terjatev je mogoče varovati pred tveganjem tudi z izpeljanimi finančni instrumenti, kateri spadajo med kratkoročne finančne naložbe ali kratkoročne finančne obveznosti

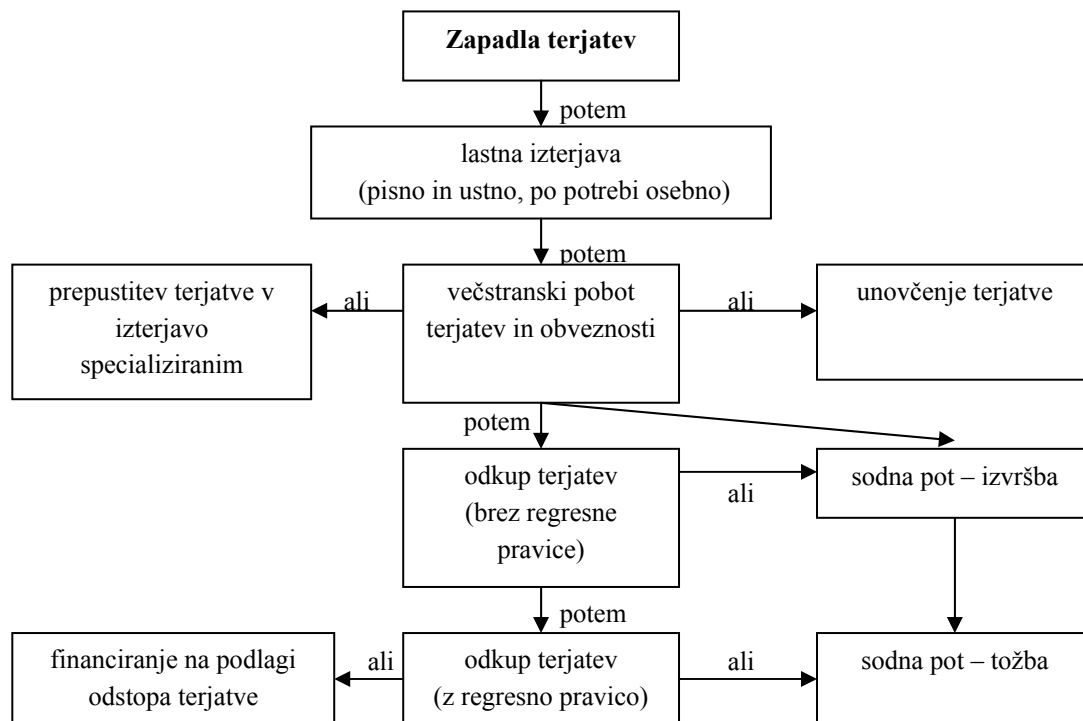
¹⁰ Poslovanje s posameznimi državami npr. Iranom, Sudanom in drugimi, nam potrjuje, da kupci v omenjenih državah kljub prehodni pridobitvi uvoznega dovoljenja, dovoljenja za alokacijo deviz in vplačila protivrednosti v lokalni valuti v korist centralne banke, nimajo vpliva na konverzacijo in transfer dolgovanega zneska (Falatov, 1999, str. 6).

SRS 2006 (Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006) narekuje podjetjem, ki so zavezana reviziji, da so pri poslovnih terjatvah potrebna razkritja nezavarovanih in zavarovanih terjatev do kupcev. Za vsako vrsto terjatev se razkrivajo informacije o izpostavljenosti različnim vrstam tveganja ter o obsegu in vrsti finančnih instrumentov za varovanje pred tveganjem. Razkriva se razčlenitev terjatev po rokih zapadlosti v plačilo.

1.4.4 Izterjava

V praksi lahko pride do neplačila kljub pridobitvi vseh podatkov o plačilni sposobnosti kupca, zavarovanju z ustreznimi oblikami zavarovanja. Takrat pride na vrsto izterjava. Obseg, način, potek in agresivnost izterjave pa bo dober gospodarstvenik vedno prilagodil glede na to, kdo je dolžnik, kakšen je dolg in kakšne so možnosti za poplačilo dolga. Formalno se izterjava začne z opomini (ustni, telefonski in v nadaljevanju pisni). Če to ni uspešno, je treba poseči po prisilnih sredstvih - izterjava prek sodišča (če seveda terjani znesek presega stroške izterjave preko sodišča). Če plačila po vseh teh ukrepih, ki bi jih dober gospodarstvenik za poplačilo terjatev opravil, še vedno ni, lahko sklepamo, da do plačilo terjatve ne bo prišlo (Mlakar, 2005). Petrič (2002, str. 66) ugotavlja, da tako mednarodne kot domače izkušnje kažejo na to, da je kar 90 odstotkov dolgov, starih do tri mesece, izterljivih, medtem kot so več kot dve leti stare terjatve skorajda brezupen primer, ob katerih upnikom preostane le še odpis. Predlaga pa postopke, kako se lotiti izterjave, prikazane na sliki 1.

Slika 1: Kako se lotiti izterjave?

Vir: Petrič, T. Zamuja 58 odstotkov plačil, 2002, 21, str. 66.

2 PREVREDNOTENJE IN ODPIS TERJATEV

Prevrednotenje se na koncu poslovnega leta ali med njim opravi zaradi (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006):

- povečanja knjigovodske vrednosti zaradi prevrednotenja na pošteno vrednost ali
- zmanjšanja knjigovodske vrednosti na pošteno vrednost.

Povečanje knjigovodske vrednosti zaradi prevrednotenja na pošteno vrednost, se pojavi, če obstajajo utemeljeni podatki, ki omogočajo povečanje knjigovodske vrednosti zemljišč, zgradb, opreme, naložbenih nepremičnin, neopredmetenih sredstev in finančnih sredstev. Do zmanjšanja knjigovodske vrednosti lahko pride pri vseh sredstvih ne glede na izbrani model izkazovanja sredstev.

Če do plačil ne pride, je potrebno znesek izkazanih terjatev popraviti na njeno pošteno vrednost. Kot smo že omenili v prvem poglavju tega dela, se lahko terjatve po začetnem pripoznanju kasneje povečajo ali zmanjšajo. Ta kasnejša povečanja (razen danih predujmov) praviloma povečujejo ustrezne poslovne prihodke ali finančne prihodke. Kasnejša zmanjšanja (razen danih predujmov) ne glede na prejeto plačilo ali drugačno poravnavo zmanjšujejo ustrezne poslovne prihodke ali finančne prihodke (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006). Tako ima popravljanje vrednosti terjatev vpliv na prihodke in odhodke podjetja ter preko teh kategorij na sam poslovni izid.

Kot določa 45. člen Zakona o gospodarskih družbah (Ur.l.RS, št. 65/2009-UB3, v nadaljevanju ZGD-1) morajo družbe in podjetniki voditi poslovne knjige in jih enkrat letno zaključiti v skladu z ZGD-1 in SRS 2006 ali MRS, če zakon ne določa drugače. Podrobnejša pravila o računovodenju določijo SRS 2006, ki so osnova za računovodsko obravnavo odpisa in oslabitev terjatev v tem delu.

Pri ugotavljanju davčne osnove za davek od dohodka pravnih oseb se sicer načeloma priznajo prihodki in odhodki, kot so ugotovljeni v izkazu poslovnega izida na podlagi zakona in v skladu z njim uvedenimi računovodskimi standardi. Vendar se ti prihodki in odhodki nato še dodatno presodijo iz vidika posebnih določb Zakona o davku od dohodka pravnih oseb, na podlagi katerih pride do vključevanja ali izključevanja prihodkov in odhodkov iz davčne osnove (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 1). Tako sem računovodsko obravnavo odpisa in oslabitev terjatev dopolnila še z davčnega vidika na podlagi določil ZDDPO-2. Ker je z letom 2007 prišlo do sprememb v določbah ZDDO-2 glede priznanja prihodkov in odhodkov v zvezi z prevrednotenjem in odpisa terjatev, je davčna obravnava teh sprememb toliko bolj aktualna.

Pri spremembi vrednosti terjatev moramo razlikovati med pojmom **oslabitev terjatev** (v praksi poimenovano z izrazoma: popravek vrednosti terjatve in posredni odpis) in **odprava pripoznanja terjatve** (v praksi poimenovano z izrazoma: odpis in neposredni odpis) (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 3). V nadaljevanju bomo uporabljali pojma popravek vrednosti ali oslabitev terjatev ter odpis terjatve.

2.1 Računovodska obravnava

2.1.1 Prevrednotenje terjatev

Prevrednotovanje terjatev je sprememba njihove knjigovodske vrednosti, medtem, ko se za prevrednotenje ne šteje pogodbeno povečanje oziroma zmanjšanje njihove knjigovodske vrednosti. Ta pogodbeno povečanja ali zmanjšanja so predvsem sprememba vrednosti terjatev zaradi kasnejših popustov, vračil prodanega blaga in priznanih reklamacij ter kasneje ugotovljenih napak (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006).

Prevrednotenje je posledica razlik med knjigovodsko vrednostjo in pošteno vrednostjo. Pojavi se predvsem kot prevrednotenje terjatev zaradi *oslabitve* (zmanjšanje knjigovodske vrednosti na pošteno vrednost) ali prevrednotenje terjatev zaradi odprave njihove oslabitve (povečanje knjigovodske vrednosti zaradi prevrednotenja na pošteno vrednost) (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006).

Kotirane tržne cene na delujočih trgih so najboljši dokaz poštene vrednosti. Ker pa trg za terjatve ni dejaven, bi potem morala podjetja ugotavljati pošteno vrednost terjatev z uporabo metod vrednotenja. Cilj uporabe metode vrednotenja je ugotoviti, kakšna bi bila tržna cena terjatve na dan merjenja v premišljenem tržnem poslu v normalnih poslovnih okoliščinah. Metode merjenja, ki bi prišle v poštev za ugotavljanje poštene vrednosti terjatev, bi bile uporaba zadnjega premišljenega tržnega posla med obveščenima in voljnima strankama z istim oziroma podobnim zaupanjim tveganjem ter proučitev pričakovanih denarnih tokov, po možnosti razdonosenih s trenutno tržno obrestno mero. Ker so terjatve večinoma kratkoročnega značaja, pri njih potem praviloma ni potrebe, da se upošteva učinek časovne vrednosti denarja, zato se je poštena vrednost v veliki meri ugotavljala samo na podlagi nerazdonosenih pričakovanih denarnih tokov oziroma prejemkov (Novak, 2007, str. 279).

Kot smo ugotovili že v začetnem poglavju naj bi od pripoznanja terjatve kot sredstva, v prihodnosti pritekali prejemki v zvezi s terjatvami. Če do teh prejemkov ne pride, je potrebno takšne terjatve popraviti na način, ki je predviden v SRS 2006. Takšna oslabitev terjatve pomeni, da je prišlo do zmanjšanja pričakovanih gospodarskih koristi iz terjatve, brez, da bi karkoli dodatno vlagali v terjatve (Turk, 2004, str. 436).

Če obstajajo nepristranski dokazi, da je prišlo pri izterjavi do izgube zaradi oslabitve, je knjigovodska vrednost potrebno zmanjšati – pojavi se izguba zaradi oslabitve. Ta je enaka znesku, za katerega knjigovodska vrednost sredstva presega njegovo nadomestljivo vrednost. Takšna izguba se pojavi med prevrednotovalnimi poslovnimi odhodki oziroma prevrednotovalnimi finančnimi odhodki, razen če se pred tem pri istih sredstvih zaradi njihove okrepitve pojavi presežek iz prevrednotenja, ki omogoča njeno poravnavo (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 4).

Knjigovodsko vrednost terjatve je treba zmanjšati s preračunom na kontu popravka vrednosti (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006). **Popravek vrednosti** na ločenem kontu popravlja osnovno terjatev, ker obstaja domneva, da ta terjatev ne bo poravnana. Oblikovani popravek pomeni samo izkazan popravek te terjatve, medtem ko sama terjatev še vedno obstaja in se na tej osnovi vodijo vse aktivnosti za njeno izterjavo. Oblikovan popravek vrednosti vpliva na izkaz poslovnega izida z izkazanimi prevrednotovalnimi odhodki, ki popravljajo previsoko izkazane prihodke, ki niso bili udenarjeni. (Turk, 2004, str. 561). V primeru, da gre za **pogodbeno zmanjšanje vrednosti terjatve** (npr. kasnejši popust), bi s knjiženjem dogodka direktno zmanjšali izkazano terjatev na kontu 120 (kratkoročne terjatve do kupcev) in ne preko konta 129 – konto popravka vrednosti.

Terjatve se praviloma merijo po odplačni vrednosti po metodi efektivnih obresti. Efektivno obrestno mero bi morali uporabljati tudi pri izračunu oslabitev terjatev. Vendar pa ta metoda pride v poštev samo v primeru, kadar se efektivna obrestna mera lahko ugotavlja. Kot smo že omenili, imamo pri poslovnih terjativah le redko opravka z efektivno obrestno mero, zato te terjatve slabimo kot dopušča SRS 2006 v standardu 5 (Odpis terjatev, 2007, str. 2). Prevrednotenje terjatev se lahko opravi med poslovnim letom, ali na koncu poslovnega leta. Med poslovnim letom se popravki vrednosti terjatev, ki jih ni mogoče poplačati, lahko oblikujejo posamično ali v odstotku izračunanem na podlagi izkušenj iz preteklih let in pričakovanj v prihodnosti. Na koncu leta se preostali saldo popravka vrednosti uskladi z utemeljeno vrednostjo še ne poravnanih terjatev in se ustrezno poveča ali zmanjša (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006). Enako opredelitev prevrednotenja terjatev in oblikovanja terjatev navajajo tudi MRS v 39. in 35. točki. Za vsako vrsto terjatev je potrebno, da se razkrije računovodska usmeritev za njeno oslabitev.

2.1.2 Odprava oslabitve

Oblikovanje popravkov vrednosti temelji na izkušnjah iz preteklih let in pričakovanj v prihodnosti, izkušnje in ocene prihodnosti praviloma odstopajo od kasneje nastalih dogodkov. Zato se pogosto v praksi dogodi, da se je oblikoval previsok popravek vrednosti. V takšnem primeru se upoštevajo določbe SRS 2006 točke 5.32 (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 5).

Ta pravi, da je potrebno v primeru, da se v naslednjem obdobju izguba zaradi oslabitve zmanjša in če je mogoče zmanjšanje nepristransko povezati z dogodkom pri pripoznanju oslabitve, že prej pripoznano izgubo zaradi oslabitve razveljaviti s preračunom na kontu popravka vrednosti. Zaradi razveljavitve knjigovodska vrednost terjatve ne sme biti večja od vrednosti, ki naj bi bila odplačna vrednost, če oslabitev ne bi bila pripoznana na dan, ko je izguba razveljavljena. Vrednost razveljavitve izgube se obravnava kot prevrednotovalni poslovni prihodek v zvezi s terjativami (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006).

2.1.3 Odpis terjatev

Odpis terjatve pomeni dokončen izbris terjatve iz poslovnih knjig. To pomeni, da se je podjetje odpovedalo nadaljnji izterjavi te terjatve. Razlika med oslabitvijo terjatev in odpisom terjatev je v tem, da pri odpisu terjatev, le te ne izkazujemo več v knjigah. Tako SRS 2006 za odpis terjatev uporabljajo izraz odprava pripoznanja.

Pogoj za odpravo pripoznanja terjatve kot sredstva v knjigovodskih razvidih se, po SRS 2006, odpravi, če se ne obvladujejo več nanje vezane pogodbene pravice. Ne obvladujejo pa se, če se pravice do koristi, podrobno določene v pogodbi, izrabijo, če ugasnejo ali če se odstopijo. Pravice ugasnejo v primeru zastaranja terjatve ali stečaja kupca; odstopijo pa se lahko v primeru prodaje terjatve (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 5). Odpis terjatev mora biti utemeljen z ustrezno listino. Ustrezne listine mora podjetje opredeliti v svojem pravilniku o računovodstvu (Odpis terjatev, 2007, str. 3).

Čas, ki je potreben za zastaranje (zastaralni rok), določa Obligacijski zakonik (Ur.l.RS, št. 97/2007-UPB1). Dolžnik se mora sicer na zastaranje sklicevati. V primeru, da upnik sproži sodni postopek zoper dolžnika, se sodišče ne sme ozirati na zastaranje, če se dolžnik naj ne sklicuje. Z zastaranjem preneha pravica zahtevati izpolnitve obveznosti dolžnika. Zaradi tega mora podjetje takšne terjatve odpraviti iz svojih evidenc, saj nima več nobene zakonske pravice nadalje terjati poplačila terjatev. Splošni zastaralni rok je **5 let** in velja za vse terjatve, pri katerih zakon ne določa drugačnega zastaralnega roka. Ta rok velja tudi za obročna odplačila. Posebni zastaralni roki, ki so pomembni pri poslovnih terjatvah do kupcev, pa so naslednji:

- **1 leto:** terjatve za dobavljeno električno in toplotno energijo, plin, vodo, za dimnikarske storitve in vzdrževanje snage, če je bila dobava oziroma storitev izvršena za potrebe gospodinjstva; terjatve radijske in televizijske postaje za sprejem programov; terjatve pošte, telegrafa in telefona za uporabo telefonov in poštnih predalov; terjatve za naročnino na občasne publikacije (časopisi, revije); terjatev za storitve zagotavljanja dostopa do medmrežja, za storitve zagotavljanja uporabe elektronske pošte in elektronskih poštnih predalov, za storitve vzdrževanja spletnih strani in za storitve, povezane z dostopom do kabelskih in satelitskih, radijskih in televizijskih programov, ki se plačujejo v trimesečnih ali krajših rokih; terjatve upravnikov večstanovanjskih hiš za storitve upravljanja ter druge njihove terjatve, ki se plačujejo v trimesečnih ali krajših rokih. Posebnost teh terjatev je, da začne zastaranje teči šele po poteku leta, v katerem je terjatev dospela v plačilo;

- **3 leta:** terjatve iz gospodarskih pogodb, terjatve občasnih dajatev (obresti); terjatev najemnine (zakupnine);

- **10 let:** terjatve, ki so bile ugotovljene s pravnomočno sodno odločbo (pravnomočen sklep o izvršbi); ali z odločbo drugega pristojnega organa ali s poravnavo pred sodiščem ali drugim pristojnim organom (gre za terjatve, katerih obstoj in višino je nedvoumno ugotovilo sodišče ali drug organ; mednje sodijo tudi terjatve, glede katerih je bil izdan pravnomočen sklep o izvršbi).

Zaradi razlogov, ki jih zakon izrecno določa, se lahko zastaranje ustavi in po pretrganju začne znova teči. Tako se zastaralni rok pretrga, če dolžnik pripozna dolg. Dolžnik pripozna dolg bodisi neposredno z izjavo upniku ali pa posredno, če plača nekaj na račun, ali če plača obresti ali da zavarovanje. Zastaranje pa se pretrga tudi če upnik vloži tožbo ali opravi pred sodiščem oz. pristojnim organom, kakšno drugo dejanje zoper dolžnika, da bi se ugotovila, zavarovala ali izterjala terjatev. Samo opomin dolžniku ne zadostuje, kar izrecno določa 368. člen OZ (Hočevar, 2004)

Odpis terjatev se računovodsko prikazuje na dva načina, in sicer:

- *preko popravka terjatev*
(129 – na debetno stran konta popravka vrednosti terjatev ter 120 – na kreditno stran konta terjatev do kupca) ali
- *neposredno z odpisom terjatve* v primeru, ko znesek odpisa ni bil pokrit s popravkom terjatev (721 – na debetno stran konta prevrednotovalnih poslovnih odhodkov ter 120 – na kreditno stran konta terjatve do kupca).

2.1.4 Oslabitev terjatev ali odpis terjatve?

Terjatev, ki še ni bila poravnana, je možno razvrstiti v eno izmed dveh skupin (Prevrednotenje in odpisi terjatev, 2008, str. 6):

- *terjatve, ki še niso zapadle v plačilo*
V primeru terjatev, ki še niso zapadle v plačilo, se praviloma ne izvrši oslabitve. Izjemo predstavljajo terjatve, ki sicer še niso zapadle v plačilo, je pa možno utemeljeno pričakovati, da ne bodo v celoti poravnane (na primer, da je bil pri kupcu po vzpostavitvi terjatve, vendar pred njeno zapadlostjo, uveden postopek prisilne poravnave).
- *terjatve, ki so že zapadle v plačilo*
Okoliščina terjatev, da so že zapadle v plačilo, sicer kaže na možnost, da ne bodo poravnane, vendar to ni zadosten razlog za izvršitev oslabitve. Če gre za terjatev do kupca, ki svoje obveznosti poravnava, pri čemer pa jih vedno poravnava z zamudo, potem okoliščine za izvršitev popravka vrednosti – oslabitve niso podane. V takšnem primeru ni možno utemeljeno (kot narekujejo SRS 2006 v točki 5.50) domnevati, da kupec terjatve ne bo poravnal. Izjema je zopet lahko kupec, ki je svoje obveznosti vedno poravnava z zamudo, vendar pa je tokrat pri njem uveden postopek prisilne poravnave ali stečaja.

Tako je potrebno od normalnih terjatev razlikovati dvomljive terjatve in sporne terjatve. Terjatve, za katere se domneva, da ne bodo poravnane oziroma ne bodo poravnane v celotnem znesku, je treba šteti kot **dvomljive**, če se zaradi njih začne sodni postopek, pa kot **sporne** (SRS 2006, Ur.I.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006). Ni pa nujno, da je sporna terjatev tudi dvomljiva terjatev. V kolikor prodajalec utemeljeno pričakuje, da bo v sodnem postopku uspel izterjati terjatev, ki je predmet sodnega spora, potem pogoji za oblikovanje popravka vrednosti oslabitev niso podani.

Oslabitev se opravi pri dvomljivih terjativah. Med dvomljive terjatve se uvrščajo tudi terjatve do podjetij, ki so v stečaju ali prisilni poravnavi. Višina zneska neporavnane terjatve in razmerje med stroški izterjave in višino terjatve nista merilo, na podlagi katerega bi se presojala potreba oziroma dopustnost odpisa. V primeru nizkega zneska terjatve ali uvedbe nesmiselnosti uvedbe postopka sodne izterjave, zaradi primerjalno visokih stroškov sodnega postopka oziroma izterjave je možno oblikovati popravek vrednosti terjatve, v kolikor je terjatev dvomljiva – če se utemeljeno pričakuje, da terjatev ne bo poravnana, ali ne bo poravnana v celoti. Odločitev poslovodstva, da terjatev ne bo terjalo v sodnem postopku, prav tako ne more predstavljati odločilnega dokaza za okoliščino, da terjatev ne bo poravnana oziroma poravnava v celoti. Izvršitev popravka vrednosti temelji namreč na izkušnjah iz preteklih let in pričakovani prihodnosti. V primeru nizkega zneska ali ocene nesmiselnosti uvedbe postopka sodne izterjave bi posledično bilo potrebno oceniti, koliko tovrstnih terjatev v preteklosti ni bilo poravnano, ter kakšna so pričakovanja glede možnosti, da bodo kupci, ki dolgujejo tovrstne terjatve, te zneske v bodočnosti poravnali.

Terjatve, ki še niso zastarale, in katerih knjigovodska vrednost presega njihovo nadomestljivo vrednost, je potrebno oslabiti (oblikovati popravek vrednosti). Odpis takšne terjatve se opravi šele ob prenehanju obvladovanja na terjatev vezanih pogodbenih pravic. Če je pravica iz terjatve ugasnila zaradi zastaranja, je potrebno izvršiti odpravo njenega pripoznanja. Če je pravica iz terjatve v celoti ugasnila zaradi stečaja ali prisilne poravnave kupca, je potrebno izvršiti odpravo njenega pripoznanja. Če je pravica iz terjatve ugasnila zaradi stečaja ali prisilne poravnave kupca samo deloma, je potrebno oziroma možno odpravo njenega pripoznanja izvršiti v delu, v katerem je ta pravica ugasnila (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 6).

2.2 Davčna obravnava

2.2.1 Vidik zakona o davku od dohodka pravnih oseb - ZDDPO-2

2.2.1.1 Prevrednotenje terjatev

Zakon o davku od dohodka pravnih oseb (Ur.l.RS, št. 117/2008, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009, v nadaljevanju ZDDPO-2) pravi, da se za ugotavljanje dobička priznajo prihodki in odhodki, ugotovljeni v izkazu poslovnega izida oziroma letnem poročilu, ki ustreza izkazu poslovnega izida in prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid, na podlagi tega zakona in v skladu z njim uvedenimi računovodskimi standardi, če z zakonom ni drugače določeno. To pomeni, da se v davčno osnovo štejejo vsi prihodki in odhodki, ki so ugotovljeni v izkazu poslovnega izida na podlagi zakona in v skladu s SRS 2006. Ta ugotovljena davčna osnova pa se nato presodi še dodatno iz vidika posebnih določb ZDDPO-2 glede vključevanja ali izključevanja prihodkov iz odhodkov iz davčne osnove. Tako smo računovodsko obravnavali prevrednotenje terjatev v prejšnjih poglavjih na podlagi SRS 2006, v nadaljnjih poglavjih pa smo preverili prevrednotenje terjatev še iz vidika določb ZDDPO-2.

Zakon (ZDDPO-2, Ur.l.RS, št. 117/2006, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009) **v prvem odstavku 21. člena**, smatra **odhodke zaradi prevrednotenja terjatev ali oslabitve kot davčno**

priznane v primeru, ko znesek teh odhodkov v davčnem obdobju **ne presega nižjega** od naslednjih zneskov:

- *zneska, ki je enak aritmetični sredini v preteklih treh davčnih obdobjih dejansko odpisanih terjatev pod pogoji, ki jih zakon narekuje za davčno priznanje odhodkov iz odpisa terjatev, Vendar je zelo pomemben zadnji pogoj, da se v izračun aritmetične v preteklih treh davčnih obdobjih dejansko odpisanih terjatev vključujejo **samo tisti odpisi terjatev, ki ustrezajo določenim pogojem za davčno priznanje odhodkov iz odpisa terjatev**¹¹ - kar pomeni, da lahko pri izračunu povprečja odpisov v preteklih treh letih upoštevamo smo tiste odpise, ki so bili davčno priznani.*
- *ali zneska, ki predstavlja 1 % obdavčljivih prihodkov davčnega obdobja.*

Omenjena pogoja glede zneska prevrednotovalnih odhodkov, ki se davčno prizna, pa ne velja za **odhodek**, ki so nastali zaradi prevrednotenja oziroma preračuna terjatev, ki se po računovodskih standardih prevrednotujejo **zaradi spremembe valutnega tečaja** in se **davčno v celoti priznajo kot odhodek** (ZDDPO-2, Ur.l.RS, št. 117/2006, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009).

V praksi pa se lahko pogoj za davčno priznanje odhodkov iz prevrednotenja terjatev, pojavi kot problematičen pri podjetjih, ki so bila ustanovljena v letu 2007. Ta podjetja še nimajo osnove za davčno priznanje prevrednotenja terjatev zaradi oslabitve, saj še ni imelo dejanskih odpisov terjatev. V enaki situaciji se nahajajo podjetja, ki v prejšnjih treh davčnih obdobjih niso imela odpisov terjatev. V tem primeru je osnova za davčno priznavanje prevrednotenja terjatev zaradi oslabitve na podlagi izračuna aritmetične sredine enaka nič (Štembal, 2007).

2.2.1.2 Odprava oslabitve

Odprava oslabitve se upošteva na način, da se prihodki iz odprave oslabitve, ki ni bila davčno priznana kot odhodek, izvzamejo iz davčne osnove (ZDDPO-2, Ur.l.RS, št. 117/2006, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009).

2.2.1.3 Davčna obravnava odpisa terjatev

Šesti odstavek 21. člena ZDDPO-2 pravi, da je odpis terjatve davčno priznan:

- *Na podlagi pravnomočnega sklepa sodišča o zaključenem stečajnem postopku ali na podlagi pravnomočnega sklepa o potrditvi prisilne poravnave, v delu v katerem terjatve niso bile poplačane oziroma niso bila poplačane v celoti.*
Ko se sodišče odloči, da izterjava ni mogoča, lahko z gotovostjo trdimo, da poplačila terjatve ne bo. Takrat zavezanec pridobi ustrezno listino in v takih primerih je odpis tudi davčno priznan odhodek (Mlakar, 2005).
- *Na podlagi neuspešno zaključenega izvršilnega postopka sodišča za poplačilo terjatev.*

¹¹ Šesti odstavek 21. člena ZDDPO-2.

Odpis terjatve je davčno priznan v primeru, če je terjatev izterjevana prek sodišča, in ko sodišče odloči, da izterjava ni mogoča, prevrednotovalni poslovni odhodek iz naslova odpisa te terjatve postane tudi davčno priznan odhodek.

- *Brez sodnega postopka, če zavezanec dokaže, da bi stroški sodnega postopka presegli znesek poplačila terjatev oziroma, da dokaže, da so bila opravljena vsa dejanja, ki bi jih opravil s skrbnostjo dober gospodarstvenik za dosego poplačila terjatev oziroma da so nadaljnji pravni postopki ekonomsko neupravičeni.*

Če stroški izterjave presegajo terjani znesek in je že potekel čas, potreben za zastaranje terjatve, se dober gospodarstvenik ne bo odločil za sodno izterjavo. Zastaralni rok terjatev z ZDDPO-2 ni določen, zato se upošteva zastaralni rok, ki ga določa OZ (Ur.l.RS, št. 97/2007-UPB1). Če torej terjatve niso poplačane znotraj zastaralnega roka in je zavezanec opravil dejanja, ki bi jih opravil dober gospodarstvenik za poplačilo dolga, odhodki iz naslova odpisov terjatev oziroma odhodki iz naslova oblikovanih popravkov vrednosti teh terjatev lahko veljajo kot davčno priznan odhodek (Odpis terjatev – davčno priznan odhodek, 2006). Kot razumno dejanje, ki bi ga opravil dober gospodarstvenik za poplačilo dolga, se ne pojmuje zgolj prijava terjatve v stečajno maso – potrebna je odločitev sodišča, da izterjava ni mogoče, ali da bo terjatev le delno poplačana (Prevrednotenje in odpisi terjatev, 2007, str. 12).

V tabeli 1 navajamo okoliščine, v katerih se pojavi dilema glede davčnega priznanja odhodkov zaradi odpisa ter zahteve davčne zakonodaje v posamezni okoliščini.

Tabela 1: Primeri v katerih je po ZDDPO-2 odpis terjatev davčno priznan odhodek

Okoliščina/primer, v katerem je odpis terjatev davčni priznan odhodek	Drugi pogoji
1 Zvezanec ni poplačan oziroma ni poplačan v celoti zaradi stečaja ali prisilne poravnave.	Dejstvo, da zavezanec ni poplačan oziroma ni poplačan v celoti mora temeljiti na pravnomočnem sklepu o zaključitvi stečajnega postopka, ali o potrditvi prisilne poravnave.
2 Zvezanec ni poplačan oziroma ni poplačan v celoti zaradi neuspešno zaključenega izvršilnega postopka.	ZDDPO-2 ne določa posebnih pogojev v zvezi s tem primerom.
3 Ni bilo sodnega postopka, ker bi stroški sodnega postopka presegli znesek poplačila terjatev.	Zavezanec mora to dokazati, vendar ZDDPO-2 ne določa bolj konkretnih pogojev glede dokazljivosti.
4 Ni bilo sodnega postopka, ker so bila opravljena vsa dejanja, ki bi jih s skrbnostjo opravil dober gospodarstvenik za poplačilo tejratev - nadaljnji pravni postopki bi bili ekonomsko neupravičeni.	Zavezanec mora to dokazati, vendar ZDDPO-2 ne določa bolj konkretnih pogojev glede dokazljivosti.

Vir: Povzetek šestega odstavka 21. člena ZDDPO-2.

SRS 2001 je narekoval, da se odpis posamezne terjatve v knjigah opravi, ko se utemelji z ustrežno listino. Tega določila SRS 2006 ne vsebujejo več. Še vedno pa je lista potrebna za dokazljivost treh prej opisanih pogojev (in ponazorjenih v tabeli 1), za davčno priznanje odhodka iz naslova odpisa terjatve po ZDDPO-2.

Kot praktični primer uveljavitve pogojev za davčno priznanje odhodkov iz odpisa terjatev po ZDDPO-2 navajamo sodbo Upravnega sodišča (U 24/2007, 2008). Slovensko podjetje je na podlagi javno objavljene informacije o začetku stečajnega postopka zoper kupca, odpisalo terjatev in s tem zmanjšalo prihodke (ter posledično plačilo davka od dohodka pravnih oseb). Dolžnik je razpolagal z zelo nizko stečajno maso, ki verjetno ne bi zadoščala za poplačilo dolgovane zneska. Zaradi teh dejstev se upnik tudi ni prijavil v stečajno maso, terjatev pa odpisal z davčnim priznanjem odhodkov. Davčno priznan odpis je upnik obrazložil z ekonomsko neupravičenostjo nadaljnje izterjave. Sodišče je razsodilo, da gre v tem primeru za davčni prekršek, saj je objava o začetku stečajnega postopka le podlaga za oblikovanje popravka vrednosti, odpis pa šele na podlagi sklepa sodišča od zaključku stečaja.

Pomembno je omeniti tudi določbo ZDDPO-2 (Ur.l.RS, št. 117/2006, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009), ki pravi, da se odhodki zaradi prevrednotenja terjatev, ki zavezancu niso bili davčno priznani v preteklih davčnih obdobjih, priznajo ob davčno priznanem odpisu celote ali dela terjatev po ZDDPO. **Davčna osnova se tako lahko zmanjša za te predhodno davčno nepriznane odhodke** prevrednotenja.

Vendar pa velja tudi obratno: v primeru, da so odhodki iz prevrednotenja terjatev zaradi oslabitve davčno priznani, se **davčna osnova ob odpisu terjatev poveča za te davčno priznane odhodke** iz prevrednotenja terjatev v preteklih davčnih obdobjih, če se opravi odpis, ki ne ustreza pogojem za davčno priznanje po ZDDPO-2.

2.2.1.4 Davčna obravnava prevrednotenja in odpisa terjatev pred 1. 1. 2007

Določbe ZDDPO-2, ki smo jih omenjali v prejšnjih poglavjih, se uporabljajo za izvršena prevrednotenja terjatev po 1. 1. 2007. Za odpise terjatev, katere so nastale pred 1. 1. 2007, vendar po 1. 1. 2005¹², je potrebno upoštevati določila **96. člena ZDDPO-2** (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 8).

Ta člen določa, da se za odpis in odpravo oslabitve terjatev, katere so bila prevrednotene v letih 2005 in/ali 2006, in katerih odhodek prevrednotenja ni bil priznan na podlagi prejšnjega ZDDPO (ZDDPO-1-UPB2), se tudi v prihodnjih letih ne obravnava po novem ZDDPO (ZDDPO-2), ampak še naprej po starem ZDDPO (v nadaljevanju ZDDPO-1-UPB2). Kar pomeni, da se odhodki zaradi prevrednotenja, ki niso bili davčni priznani pred 1.1.2007, še vedno obravnavajo po starem ZDDPO tudi datumu, ko je že stopil v veljavo novi ZDDPO (in bi te odhodke lahko davčno priznal).

¹² ZDDPO-2 ne vsebuje določb glede obravnave odpisov in odprave oslabitev terjatev, ki so bile prevrednotene pred 1. 1. 2005 in katerih odhodek prevrednotenja v letu izvršitve prevrednotenja ni bil priznan.

ZDDPO-1-UPB (Ur.l.RS, št. 33/2006-UPB2)¹³, ki se nanaša na prevrednotenje terjatev, pa vsebuje naslednje določbe :

- **Odhodki zaradi prevrednotenja terjatev, se ne priznajo**, z izjemo odhodkov, nastalih zaradi prevrednotenja terjatev, kateri se po slovenskih računovodskih standardih prevrednotujejo zaradi spremembe valutnega tečaja.
- Odprava oslabitev se upošteva na način, da se prihodki izvzemajo iz davčne osnove, zato da se obdavčijo, če se predhodna oslabitev ni upoštevala.
- Odhodki zaradi prevrednotenja, ki davčno niso priznani, se priznajo ob prodaji ali drugačni odtujitvi sredstev.

Tako novi kot stari ZDDPO, pa ne določata, kaj se šteje za drugačno odtujitev sredstev. ZDDPO se glede ugotavljanja prihodkov in odhodkov v osnovi veže na določbe računovodskih standardov in zato je potrebno opredelitev drugačne odtujitve sredstev upoštevati glede na definicijo SRS 2006 (pojem drugačne odtujitve sredstev je opredeljen v Pojasnilu 2 k Uvodu v SRS 2006). Terjatev je drugače odtujena v naslednjih primerih, pri (Prevrednotenje in odpisi terjatev, 2008, str. 11):

- zastaranju terjatve (oblika prenehanja obvladovanja sredstev na podlagi Obligacijskega zakonika);
- pogodbenem sporazumu med prodajalcem in kupcem, na podlagi katerega prodajalec kupcu odpusti plačilo dolga;
- stečaju ali likvidacijskemu postopku kupca;
- drugih razlogih, zaradi katerih podjetje ne more več obvladovati terjatev in pričakovati gospodarskih koristih iz njih (npr. ustavitve izvršilnega postopka, izbris dolžnika iz sodnega registra ali druge predpisane evidence).

V nadaljevanju ponazarjamo, kdaj gre za uporabo ZDDPO-1-UPB2 in kdaj ZDDPO-2 (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 6):

- *uporaba ZDDPO-2*
 - Terjatev je bila v knjigah pripoznana v letu 2007 ali v letu 2008.
 - Terjatev je bila pripoznana v letu 2005 ali v letu 2006. Pred 1. 1. 2007 terjatev še ni bila prevrednotena.
 - Terjatev je bila pripoznana v letu 2005 ali 2006 in je bila prvič oslabiljena pred 1. 1. 2007. Prva oslabitev je bila obravnavana po določbah ZDDPO-1-UPB2 in po tej določbi odhodek ni bil davčni priznan. V kolikor se takšna terjatev po 1. 1. 2007 dodatno prevrednoti (oslabi), se to dodatno prevrednotenje obravnava po določbah ZDDPO-2.
- *uporaba ZDDPO-1-UPB2*
 - Terjatev je bila pripoznana v letu 2005 ali 2006 in je bila prvič oslabiljena pred 1. 1. 2007. Prva oslabitev je bila obravnavana po ZDDPO-1-UPB2 in po tem zakonu odhodek ni bil davčno priznan. V kolikor se takšna terjatev po 1. 1. 2007 dodatno prevrednoti (oslabi), se

¹³ Drugi in tretji odstavek 17. člena ZDDPO-1-UPB2.

to dodatno prevrednotenje obravnava po določbah ZDDPO-2. V kolikor pa se takšna terjatev po 1. 1. 2007 odpiše se predhodno nepriznani odhodki prvega prevrednotenja obravnavajo po določbah 96. člena ZDDPO-2 (ki napotuje na ZDDPO-1-UPB-2); odpis, ki se nanaša na drugo prevrednotenje, pa se obravnava po določbah ZDDPO-2.

Pri terjatvah, ki so bile odpisane pred 1. 1. 2007, ni dilem zaradi spremembe davčne zakonodaje, saj je terjatev že odpravljena iz računovodske evidence. Kljub temu navajam določila ZDDPO-1-UPB2 (Ur.l.RS, št. 33/2006-UPB2), za davčno priznanje odpisa terjatev. Odpis terjatev je bil priznan kot odhodek, ko je bil odpis terjatve evidentiran v poslovnih knjigah, če:

- je bil znesek terjatve že vključen v prihodke in
- so bila opravljena vsa dejanja, ki bi jih opravil s skrbnostjo dober gospodarstvenik, za dosego poplačila dolga.

Katera so dejanja, ki bi jih s skrbnostjo opravil dober gospodarstvenik za poplačilo dolga, je potrebno presojati v vsakemu konkretnemu primeru posebej, saj ima takšno določilo precej nejasne meje.

2.2.1.5 Vidik Zakona o davčnem postopku ZDavP-2

V primeru, da je pri zavezancu uveden postopek davčnega nadzora na področju davka od dohodka pravnih oseb in je predmet nadzora tudi pravilnost ugotavljanja davčno priznanih odhodkov iz naslova prevrednotenja in odpisa terjatev, je zavezanec tisti, ki mora dokazati, da je odhodek v skladu z določili ZDDPO-2 (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 6).

O tem govori Zakon o davčnem postopku¹⁴ (Ur.l.RS, št. 117/2006, 24/2008-ZDDKIS, 125/2008, 20/2009-ZDoh-2D, 47/2009 Odl.US: U-I-54/06-32 (48/2009 popr.), v nadaljevanju ZDavP-2) ki pravi, da mora zavezanec za davek za svoje trditve v davčnem postopku predložiti dokaze.

Če ZDavP-2 ali zakon o obdavčenju ne določa drugače, dokazuje zavezanec za davek svoje trditve v davčnem postopku praviloma s pisno dokumentacijo ter poslovnimi knjigami in evidencami, ki jih vodi v skladu z ZDavP-2 ali zakonu o obdavčenju, lahko pa predlaga izvedbo dokazov z drugimi dokaznimi sredstvi.

Tako mora zavezanec v zvezi s **prevrednotenjem terjatev** imeti dokazila iz katerih izhaja, da je (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 13):

- prevrednotenje izvršil v skladu z določbami SRS 2006 (predvsem dokazila, da se utemeljeno pričakuje, da terjatev ne bo poplačana v celoti),
- kot davčno priznan odhodek, uveljavil odhodek v obračunanem znesku, vendar ne več od zneska, ki:
 - je enak aritmetični sredini v preteklih treh davčnih obdobjih dejansko odpisanih terjatev pod pogoji, ki jih za pripoznanje davčno priznanih odhodkov določa ZDDPO-2,¹⁵ ali
 - predstavlja 1 % obdavčljivih prihodkov davčnega obdobja.

¹⁴ V 76. členu.

¹⁵ Šesti odstavek 21. člena ZDDPO-2.

V primeru izvršitve **odpisa terjatev** mora zavezanec imeti dokazila, iz katerih izhaja, da je (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 13):

- odpis izvršil z določbami SRS 2006 (predvsem dokazila, ki dokazujejo, da je pripoznanje terjatev odpravil iz razloga, ker iz nje ne more več pričakovati gospodarskih koristi; kot dokazila je možno uporabiti listine iz katerih izhaja, da so terjatve zastarale, sklep sodišča o zaključenem stečajnem postopku ali o uspešno zaključenem postopku prisilne poravnave ali o ustavitvi izvršilnega postopka; listine, ki dokazujejo, da je bil dolžnik izbrisan iz sodnega registra oziroma drugih registrov ali predpisanih evidenc) ter
- bil odpis izvršen pod pogoji ZDDPO-2 (velja za odpise, ki podlegajo presoji po ZDDPO-2), oziroma da je bil odpis izvršen pod pogoji ZDDPO-1-UPB2 (velja za odpise, ki podlegajo presoji po 96. členu ZDDPO-2).

2.2.2 Vidik Zakona o davku na dodano vrednost (ZDDV-1)

Vrednost že obračunanega DDV (izstopnega DDV) se lahko pod določenimi pogoji v kasnejših davčnih obdobjih tudi popravi (zmanjša), kar ureja Zakon o davku na dodano vrednost (v nadaljevanju ZDDV-1).

ZDDV-1 (Ur.l.RS, št. 117/2006, 33/2009) obravnava spremembo vrednosti terjatve v 39. členu. Ta določa, da se pri preklicu naročila, vračilu ali znižanju cene po opravljeni dobavi, davčna osnova ustrezno zmanjša. Davčni zavezanec lahko popravi (zmanjša) znesek obračunanega DDV, **če naročnik blaga oziroma storitev popravi (zmanjša) znesek DDV, ki ga je odbil, in če o tem pisno obvesti dobavitelja.**

Kot pojasnjuje Pravilnik o izvajanju ZDDV (Ur.l.RS, št. 141/2006, v nadaljevanju PZDDV) lahko davčni zavezanec zmanjša znesek DDV od naknadno priznanih popustov, kot so npr. superrabati, popusti zaradi slabše kakovosti blaga, če so bili dogovorjeni neposredno med dobaviteljem in prejemnikom. To zmanjšanje davčne osnove pa se pri dobavitelju lahko opravi ne prej kot v davčnem obdobju, v katerem je prejel pisno obvestilo prejemnika, da je popravil odbitek DDV. V primeru, da je prejemnik blaga ali storitve končni potrošnik, pa lahko davčni zavezanec, ne glede na zgoraj omenjeno določilo ZDDV-1, zmanjša davčno osnovo, če razpolaga z dokumentom, ki dokazuje prekinitev pogodbe oziroma odpoved dobave blaga oziroma storitve, in če dokaže, da je bila kupnina ali del kupnine vrnjen kupcu ali njeno plačilo odpuščeno (PZDDV, Ur.l.RS, št. 141/2006).

Davčni zavezanec lahko tudi popravi (zmanjša) znesek obračunanega DDV, če **na podlagi pravnomočnega sklepa sodišča** o zaključenem stečajnem postopku ali o uspešno zaključenem postopku prisilne poravnave ni bil poplačan oziroma ni bil poplačan v celoti. Na enak način lahko ravna tudi davčni zavezanec, ki pridobi pravnomočni sklep sodišča o ustavitvi izvršilnega postopka oziroma drugo listino, iz katere je razvidno, da v zaključenem izvršilnem postopku ni bil poplačan oziroma ni bil poplačan v celoti, ter davčni zavezanec, ki ni bil poplačan oziroma ni

bil poplačan v celoti, ker je bil dolžnik izbrisan iz sodnega registra oziroma drugih ustreznih registrov ali predpisanih evidenc. Če davčni zavezanec naknadno prejme plačilo ali delno plačilo za opravljeno dobavo blaga oziroma storitev, v zvezi s katero je uveljavil popravek davčne osnove v skladu s tem odstavkom, mora od prejetega zneska obračunati DDV (ZDDV-1, Ur.l.RS, št. 117/2006, 33/2009).

Kot smo omenili, PZDDV (Ur.l.RS, št. 141/2006) pravi, da se davčna osnova lahko zmanjša v primeru prekinitve pogodbe (odpuščeno plačilo), vendar pa to določilo ni mogoče uporabiti v primeru zastaranja. Kupnina od kupca v tem primeru res ni plačana, vendar pa to ni enako z odpustom plačila, saj je kupec v primeru zastaranja blago dejansko prejel, plačilo pa ni izvršil. V kolikor je terjatev zastarala, bi moral kupec ali zasebnik v svojih poslovnih knjigah opraviti odpis obveznosti in opraviti odbitek vstopnega DDV, ker vstopnega DDV ni in ne bo plačan. Prodajalec bi lahko teoretično izvršil popravek obračunanega DDV, če bi kupec zaradi zastaranja pri sebi odpisal obveznost (ter pri sebi izvršil popravek vstopnega DDV) ter prodajalca pisno obvestil, da je popravil (zmanjšal) znesek DDV, ki ga je odbil (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 16).

Popravek obračunanega davka se lahko opravi v primeru preklica naročila, vračila blaga ali znižanja cene – kar po SRS 2006 ne pomeni prevrednotenja terjatev, ampak gre samo za pogodbeno zmanjšanje izkazane terjatve. **Zgolj odpis terjatev ali prevrednotenje terjatev ni razlog, da bi bilo možno** oziroma dopustno s strani ZDDV-1 **izvršiti tudi popravek obračunanega DDV**. V primerih prevrednotenja in odpisa terjatev, lahko popravimo obračunani DDV samo v primeru, ko imamo pravnomočni sklep (o stečaju podjetja, ustavitve izvršilnega postopka, zaključitve izvršilnega postopka), ki je dovolj trden dokaz, da lahko popravimo obračunani DDV. Je pa pomembno omeniti tudi to, da ZDDV-1 ne določuje, kakšna je možnost popravka obračunanega DDV, v primeru, ko je kupec izbrisan iz sodnega registra oziroma drugih ustreznih registrov (Prevrednotenje in odpis terjatev, 2008, str. 13).

V tabeli 2 navajamo okoliščine, v katerih se pojavi dilema glede upravičenosti popravka obračunanega DDV ter zahteve davčne zakonodaje v posamezni okoliščini.

Tabela 2: Primeri v katerih je možno po ZDDV-1 opraviti popravek DDV

Okoliščine/primer, v katerem je dopustno izvršiti popravek obračunanega DDV	Drugi pogoji
1 - preklic naročila - vračilo blaga - znižanje cene	Zavezanec lahko popravi obračunani DDV, če naročnik blaga oziroma storitev: - popravi (zmanjša) znesek DDV, ki ga je odbil in - o izvedenem popravku pisno obvesti dobavitelja.
2 Zavezanec ni poplačan oziroma ni poplačan v celoti zaradi stečaja ali prisilne poravnave.	Dejstvo, da zavezanec ni poplačan oziroma ni poplačan v celoti mora temeljiti na pravnomočnem sklepu o zaključenem stečajnem postopku ali o uspešno zaključenem postopku prisilne poravnave.
3 Zavezanec ni poplačan oziroma ni poplačan v celoti zaradi ustavitve izvršilnega postopka.	Zavezanec mora pridobiti pravnomočen sklep sodišča o ustavitvi izvršilnega postopka.
4 Zavezanec ni poplačan oziroma ni poplačan v celoti zaradi zaključitve izvršilnega postopka.	Zavezanec mora pridobiti drugo listino , iz katere je razvidno, da v zaključenem izvršilnem postopku ni bil poplačan.
5 Zavezanec ni poplačan oziroma ni poplačan v celoti zaradi izbrisa dolžnika iz sodnega registra oziroma drugega ustreznega registra ali predpisane evidence.	ZDDV-1 ne določa posebnih pogojev v zvezi s tem primerom.

Vir: Povzetek 39. člena ZDDV-1.

PZDDV (Ur.l.RS, št. 141/2006).ne predvideva, da bi davčni zavezanec podatke o popravkih obračunanega DDV moral posebej razkriti v obliki priloge k obrazcu DDV-O. V svojem knjigovodstvu pa mora davčni zavezanec zagotoviti tudi podatke o popravku zneska obračunanega davka in zneska odbitka DDV.

2.3 Pravilnik o prevrednotenju in odpisu terjatev

Davčni zavezanci morajo pri izvajanju davčne zakonodaje upoštevati ustrezne zakonske predpise, ki dopuščajo različne interpretacije tako zavezancev kot davčnega organa. Že dolgo je jasno, da za uspešno poslovanje ni dovolj le zakon, ampak so potrebni tudi dobro sestavljene pogodbe, interni pravilniki, sklepi... Takšni akti, ki seveda temeljijo na veljavni zakonodaji, so gospodarskemu subjektu pogosto smernice za odločanje pri izvajanju zakonskih določil. Uveljavitev naštetih aktov bi morala biti v interesu vsakega davčnega zavezanca, saj bi se ob morebitnem davčnem pregledu lahko izognili marsikateri nevšečnosti.

Podjetje mora pri oblikovanju odhodkov iz popravka vrednosti terjatev ali odpisa finančnih naložb upoštevati slovenske računovodske standarde (SRS 2006). Ker mora zmanjšati vrednost terjatve takoj, ko obstaja utemeljen sum, da ta ne bo poravnana, pa se pojavlja vprašanje, kako tak odpis terjatve vpliva na obračun davka od dobička pravnih oseb.

Kot predlaga Ošlak (2001, str. 63), naj gospodarski subjekt v pravilniku natančno določi stopnjo popravka vrednosti terjatev ali odpisa terjatev. Pri tem je treba določiti naslednja izhodišča:

- interne postopke za izterjavo terjatev;
- vrste terjatev, ki jih odpisujemo;
- splošne oziroma pavšalne popravke vrednosti terjatev;
- popravke vrednosti terjatev za posamezne vrste dolžnikov, ki so odvisni od ekonomskega stanja dolžnika in drugih opredeljenih meril;
- vrsto dokumentacije, ki argumentira razlog za odpis.

Če ima davčni zavezanec oblikovan pravilnik popravka vrednosti terjatev in odpisa v skladu s SRS 2006, lahko zmanjša tveganje iz odhodkov za odpisane terjatve do najnižje možne mere (Ošlak, 2001, str 63).

2.4 Odloženi davek v povezavi z prevrednotenjem terjatev

Po ZDDPO-2 je davčna osnova, ki je podlaga za odmero davka od dobička, vezana na celotni poslovni izid ugotovljen na podlagi računovodskih standardov, pri tem pa na področju priznavanja prihodkov, odhodkov in pokrivanja izgub iz preteklih let določa precej popravkov. Posledica drugačne obravnave določenih poslovnih dogodkov so razlike med računovodskim in obdavčljivim dogodkom (Jerman, 2005, str. 12). Če predvidevamo, da bo prihodnji poslovni rezultat omogočal izenačenje obeh vrst dobičkov, potem oblikujemo: **obveznosti za odloženi davek** (poslovni dobiček je večji od davčnega dobička) ter **terjatve za odloženi davek** (davčni dobiček večji od poslovnega dobička).

Določeni odhodki zaradi prevrednotenja (oslabitev) terjatev, po ZDDPO – 2 niso davčno priznani in se izvemajo iz davčne osnove. Ti odhodki zaradi prevrednotenja kot posledica oslabitve se priznajo ob odpisu celote ali dela terjatev, ki niso bile poplačane oziroma poravnane pod pogoji, ki jih zakon določa. Glede na to, da se odhodki od oslabitve ne priznajo, podjetja posegajo po uporabi instrumenta oblikovanja terjatev za odloženi davek, ki jih obravnava slovenski računovodski standard SRS 5.

Razlike med računovodskim in davčnim izidom so tako posledica razlik, ki so:

- stalne narave

Stalne razlike povzročajo tisti odhodki, ki so zajeti v poslovni izid, v skladu z ZDDPO-2 pa so davčno nepriznani. Te razlike ne izginejo v kasnejših obdobjih.

-časne narave

V poslovni izid so vključene razlike med knjižno vrednostjo sredstev ali obveznosti in njihovo davčno vrednostjo, ki pa so lahko:

- *obdavčljivečasne razlike*, ki se odražajo v obdavčljivih zneskih v prihodnjih obdobjih, ko se knjižna vrednost povrne ali poravna. Odhodek je v davčnem obračunu izkazan prej kot v izkazu poslovnega izida oziroma prihodek v davčnem obračunu kasneje kot v izkazu

poslovnega izida. Take začasne razlike predstavljajo za zavezanca zmanjšanje bodoče koristi in s tem obveznost za odložene davke.

- *odbitne začasne razlike*, ki se odražajo v zneskih, ki se odštejejo od dobička v prihodnjih obdobjih, ko se knjižna vrednost povrne ali poravna. Odhodek v davčnem obračunu je izkazan kasneje kot v izkazu poslovnega izida oziroma prihodek v davčnem obračunu prej kot v izkazu poslovnega izida. Take začasne razlike predstavljajo za zavezanca bodočo korist in s tem terjatev za odložene davke.

Začasne razlike se pojavljajo kot posledica določb v davčnih predpisih, po katerih se odhodki in prihodki v davčno osnovo vključujejo v drugih davčnih obdobjih, kot pa so izkazani v izkazu poslovnega izida. Gre za razliko med davčno vrednostjo posameznega sredstva (obveznosti) in knjigovodsko vrednostjo v bilanci stanja. Te razlike so v prihodnosti praviloma odpravljene. To velja tudi za oblikovane popravke vrednosti terjatev, ki se kot odhodek priznajo ob odpisu terjatev, če so razlogi zanje utemeljeni (Hieng, 2005, str. 126).

Terjatve za odloženi davek se, v skladu s SRS 2006 (Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006, točka 5.16), pripoznajo za vse odbitne začasne razlike, če je verjetno, da bo v naslednjem davčnem obdobju na razpolago dobiček, v breme katerega bo mogoče uporabiti odbitne začasne razlike. Velja tudi omeniti, da se terjatve za odloženi davek pobotajo z obveznostmi za odloženi davek, če ima podjetje zakonsko pravico za takšno pobotanje in se terjatve ter obveznosti za odloženi davek nanašajo na davek od dobička, ki pripada isti davčni oblasti.

Terjatve za odloženi davek se izkazujejo kot dolgoročne terjatve in se ne diskontirajo. Kratkoročne terjatve za odloženi davek se pojavijo samo v primeru, če v obravnavanem in prejšnjih obdobjih plačani davek preseže obračunani davek. V računovodskih izkazih se izkažejo vse tiste terjatve in obveznosti, ki se pripoznajo za pomembne in bi opustitev njihovega pripoznanja vplivala na poslovne odločitve uporabnikov, kar potrjujejo tudi zapisane opredelitve v temeljnih aktih podjetja (SRS, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006, Pojasnila 1).

Na dan bilance stanja podjetje ponovno oceni prej nepriznane terjatve za odloženi davek in pripozna prej nepriznane terjatev za odloženi davek, če je verjetno, da bo prihodnji obdavčljivi dobiček omogočil uporabo terjatev za odloženi davek. Podjetje zmanjša knjigovodsko vrednost terjatev za odloženi davek, če ni več verjetno, da bo na razpolago dovolj obdavčljivega dobička, da bi bilo mogoče uporabiti del ali celoto takšne terjatve za odloženi davek. Vsako takšno zmanjšanje se odpravi, če postane verjetno, da bo na razpolago zadosten obdavčljivi dobiček.

Pri evidentiranju poslovnih dogodkov podjetja sledijo priporočenemu Kontnemu okviru za gospodarske družbe (Ur.l.RS, št. 104/2008, 119/2008). Priporočeni kontni okvir določa:

- za terjatve za odloženi davek uporabo skupine **09** – **terjatve za odloženi davek**, s konti: **090**
- terjatve za odloženi davek iz odbitnih začasnih razlik, **091** – terjatve za odloženi davek iz

neizrabljenih davčnih izgub, prenesenih v naslednja davčna obdobja ter **092** – terjatve za odloženi davek iz davčnih dobropisov, prenesenih v naslednja davčna obdobja.

- za učinke terjatev in obveznosti za odloženi davek uporabo skupine **81 – razporeditev dobička**, s kontom: **813** – prihodki (odhodki) iz naslova odloženega davka.

3 TERJATVE DO KUPCEV PODJETJA X

3.1 Podjetje X

Podjetje X je eden izmed vodilnih svetovnih proizvajalcev rešitev za stanovanjske in poslovne inštalacije, distribucijo električne energije za nizko in srednjo napetost ter močnostno elektroniko in polprevodnike, poleg tega pa proizvaja tudi izdelke tehnične keramike, orodja in naprave ter izdelke iz plastike in tehnične gume. Po Standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD) spada podjetje v skupino 27.120 - proizvodnja naprav za distribucijo in krmiljenje elektrike.

Podjetje ima več hčerinskih družb doma, predvsem pa v tujini (na Slovaškem, Poljskem, BIH-u, Ukrajini, Nemčiji, Srbiji in Črni Gori, Litvi, Madžarski, Rusiji, Bolgariji). Zato lahko govorimo o mednarodnem koncernu, ki svoje izdelke prodaja v več kot 60 državah po svetu (tako v Evropi kot Ameriki, Aziji in Afriki). Svojo dejavnost širi na tuje trge preko hčera in tudi preko tesnega sodelovanja z izbranimi strateškimi partnerji, s katerimi obvladujejo tuje trge. Celoten koncern zaposluje več kot 1500 ljudi in je tudi pomemben delodajalec.

3.2 Terjatve do kupcev podjetja X

V nadaljevanju tega poglavja predstavljam vrednostno sliko terjatev do kupcev v podjetju X, njihovo evidentiranje in delež v celotnih prihodkih podjetja.

3.2.1 Vrednost terjatev do kupcev, po kupcih v obdobju 2004–2007

Tabela 3 prikazuje podatke o letni vrednosti terjatev do kupcev, po državi kupcev v podjetju X, in sicer v obdobju od leta 2004 do leta 2007. Skoraj četrtno vrednosti vseh terjatev do kupcev v omenjenem obdobju predstavljajo kupci iz Nemčije, skupaj s slovenskimi kupci pa te terjatve predstavljajo 38 % vseh terjatev do kupcev. Ostale terjatve do kupcev predstavljajo kupci iz Evropske unije (41 %), držav na območju nekdanje Jugoslavije (15 %) ter ostalih kontinentov (Amerika, Azija, Avstralija in Afrika pa 6%).

Tabela 3: Letna vrednost terjatev do kupcev v podjetju X v obdobju 2004–2007

Letna vrednost terjatev do kupcev v 1 €, po letih	1. 1.-31. 12. 2004	1. 1.-31. 12. 2005	1. 1.-31. 12. 2006	1. 1.-31. 12. 2007	SKUPAJ	Odstotek
Nemčija	12.604.712,81	11.158.183,79	13.027.946,75	13.568.281,40	50.359.124,75	22,01%
Slovenija	9.272.318,27	9.096.113,60	7.366.604,44	10.966.845,22	36.701.881,53	16,04%
Poljska	4.572.531,27	4.346.866,46	5.509.773,02	6.867.362,81	21.296.533,56	9,31%
Španija	1.041.023,98	2.707.596,07	3.361.874,48	4.653.692,99	11.764.187,52	5,14%
Italija	2.006.797,08	2.809.635,37	3.239.443,67	3.219.852,83	11.275.728,96	4,93%
Hrvaška	3.672.567,30	3.537.155,69	3.345.917,43	3.120.035,56	13.675.675,98	5,98%
BIH	1.470.863,25	1.900.399,86	1.546.801,25	2.308.245,49	7.226.309,85	3,16%
Slovaška	837.296,15	1.232.330,38	1.827.592,73	2.098.011,25	5.995.230,51	2,62%
Srbija	672.296,72	930.246,45	1.603.450,14	2.028.902,09	5.234.895,40	2,29%
Grčija	309.061,36	389.803,66	712.112,18	1.561.226,50	2.972.203,70	1,30%
Indija	526.459,24	510.486,03	939.624,16	1.560.746,86	3.537.316,29	1,55%
Švedska	199.831,66	291.963,08	1.506.491,07	1.528.049,94	3.526.335,76	1,54%
Madžarska	746.501,50	718.916,43	899.579,32	1.499.425,32	3.864.422,58	1,69%
Norveška	12.181,15	41.770,90	653.518,93	1.327.942,44	2.035.413,42	0,89%
Kosovo	1.028.256,34	874.560,75	696.409,52	1.229.150,84	3.828.377,45	1,67%
Avstrija	608.998,96	1.479.152,00	954.916,87	1.168.396,53	4.211.464,37	1,84%
Romunija	408.421,06	588.623,15	1.027.014,36	1.081.993,53	3.106.052,09	1,36%
Makedonija	1.187.111,71	1.222.722,63	1.251.623,79	1.001.156,93	4.662.615,06	2,04%
Velika Britanija	1.285.309,51	1.731.313,78	1.617.989,77	952.011,74	5.586.624,81	2,44%
Saudska Arabija	250.443,81	9.192,76	172.549,11	941.256,05	1.373.441,73	0,60%
Francija	1.268.293,74	1.310.611,96	1.025.054,10	934.587,80	4.538.547,60	1,98%
Ukrajina	57.503,87	364.924,15	692.834,41	930.615,92	2.045.878,36	0,89%
Združeni arabski emirati	87.183,24	96.644,67	208.957,15	883.004,63	1.275.789,69	0,56%
Iran	626.768,47	496.977,67	900.876,97	791.477,01	2.816.100,13	1,23%
Turčija	435.120,52	325.052,05	679.815,77	715.242,23	2.155.230,57	0,94%
Češka	265.301,80	216.731,95	421.793,30	648.664,74	1.552.491,79	0,68%
Bolgarija	3.763,17	144.462,56	343.274,36	642.786,30	1.134.286,39	0,50%
Nizozemska	435.912,07	477.523,04	670.000,86	582.733,83	2.166.169,80	0,95%
Irska	177.737,64	211.487,41	288.026,35	434.521,14	1.111.772,54	0,49%
Portugalska	261.758,94	374.835,64	394.233,41	388.612,83	1.419.440,82	0,62%
Indonezija	168.574,51	151.819,14	136.126,47	280.541,25	737.061,36	0,32%
Danska	320.816,11	546.683,38	271.219,04	272.565,94	1.411.284,47	0,62%
Bahrajn	146.804,49	25.953,45	81.680,55	116.405,48	370.843,97	0,16%
Koreja	92.533,49	107.613,95	117.948,71	99.419,12	417.515,27	0,18%
Belgija	42.831,42	46.222,77	54.299,06	98.197,30	241.550,54	0,11%
Izrael	94.455,74	87.097,92	78.898,68	96.222,47	356.674,81	0,16%
Kitajska	29.667,32	36.984,44	163.664,63	81.695,88	312.012,27	0,14%
Argentina	17.897,27	42.671,55	76.143,26	66.452,74	203.164,82	0,09%
Finska	79.380,54	92.464,38	99.840,06	66.236,41	337.921,39	0,15%
Kanada	65.317,06	58.153,75	62.459,58	62.396,82	248.327,21	0,11%
Švica	19.309,97	18.976,54	54.997,78	53.727,39	147.011,68	0,06%
Južna Afrika	94.355,23	81.194,09	37.555,47	52.224,24	265.329,03	0,12%
ZDA	14.628,65	20.036,63	59.128,38	40.940,15	134.733,81	0,06%
Peru	36.934,96	50.447,20	47.285,97	40.168,83	174.836,95	0,08%
Sirija	48.896,23			38.323,54	87.219,77	0,04%
Tajvan	62.427,53	22.355,07	13.634,86	31.435,68	129.853,14	0,06%
Alžirija			30.501,79	24.235,96	54.737,75	0,02%
Singapur	5.429,62	32.552,25	22.852,68	19.625,66	80.460,21	0,04%
Tajska	23.093,46	13.096,02	39.895,32	18.522,39	94.607,19	0,04%
Kolumbija	0,00	13.484,40	17.441,56	14.215,55	45.141,51	0,02%
Malezija	30.170,62	12.525,52	4.776,82	14.062,00	61.534,96	0,03%
Mehika	16.298,84	5.517,62	10.101,65	12.887,10	44.805,20	0,02%
Libanon	56.396,51	2.519,55	3.535,74	11.250,00	73.701,80	0,03%
Avstralija	2.771,83	3.942,58	10.302,08	7.980,49	24.996,98	0,01%
Tunizija	12.062,08	0,00	56.877,86	5.401,84	74.341,78	0,03%
Malta	2.089,57	17.880,69	14.707,38	4.735,00	39.412,64	0,02%
Črna Gora	11.336,44	22.465,80	35.698,54	3.886,18	73.386,96	0,03%
Rusija	38.546,35	0,00	239,87		38.786,23	0,02%
Ostale države*	51.551,32	27.886,97	19.572,76	4.389,60	103.400,65	0,05%
SKUPAJ	47.916.903,74	51.136.829,59	58.507.486,25	71.280.686,64	228.841.906,22	100%
Zamudne obresti Slovenija	6.642,16	5.239,50	2.425,25	5.276,33	19.583,24	
SKUPAJ	47.923.545,91	51.142.069,08	58.509.911,50	71.278.254,09	228.853.780,58	

* Pod ostale države so: Oman, Irak, Ciper, Egipt, Ekvador, Filipini, Gana, Gruzija, Kuvajt, Pakistan, Šri Lanka, Palestina, Jordanija, Vietnam.

Vir: Interni podatki podjetja X.

Po Navodilih o predložitvi letnih poročil in drugih podatkov gospodarskih družb, zadrug in samostojnih podjetnikov posameznikov (Ur.l.RS, št. 7/2008, 8/2009), spadajo med **kratkoročne poslovne terjatve** naslednje skupine kontov: del 08 - dolgoročne poslovne terjatve, 12 - kratkoročne terjatve do kupcev, 13 - dani kratkoročni predujmi in varščine (razen predujmov z opredmetena in neopredmetena sredstva ter predujmov za zaloge), 14 - kratkoročne terjatve iz poslovanja za tuj račun, 15 - kratkoročne terjatve, povezane s finančnimi prihodki, 16 - druge kratkoročne terjatve (vstopni DDV, DDPO ipd.) ter del 18 - kratkoročne terjatve za nevplačani kapital. Kratkoročne poslovne terjatve se na podlagi podatkov iz omenjenih skupin kontov razdelijo v tri skupine: kratkoročne poslovne terjatve do družb v skupini, kratkoročne poslovne terjatve do kupcev ter kratkoročne poslovne terjatve do drugih.

Podjetje X je imelo v obdobju 2005–2007 približno enako strukturo kratkoročnih poslovnih terjatev, če razlikujemo kratkoročne poslovne terjatve glede na zgoraj omenjene tri skupine. Največji delež kratkoročnih poslovnih terjatev ima podjetje do kupcev (pribl. 60 %), tretjino do podjetij v skupini (pribl. 30 %) ter manj kot deset odstotkov do drugih dolžnikov. Podatke prikazuje tabela 4.

Tabela 4: Stanje terjatev do kupcev in vrsta kratkoročnih poslovnih terjatev do kupcev na 31. 12. v obdobju 2005–2007

Vrsta terjatve	31. 12. 2005 (v 1 €)	Sestava %	31. 12. 2006 (v 1 €)	Sestava %	31. 12. 2007 (v 1 €)	Sestava %
Kratkoročne poslovne terjatve	14.094.106	100%	16.782.828	100%	18.181.939	100%
a) do kupcev	8.901.863	63%	10.503.313	63%	10.933.497	60%
b) do družb v skupini	4.201.607	30%	5.265.932	31%	6.112.528	34%
c) do drugih	990.636	7%	1.013.583	6%	1.135.914	6%

Vir: Interni podatki podjetja X.

3.2.2 Evidentiranje terjatev do kupcev

Od terjatev do kupcev se v osnovi pričakuje, da bodo vodile do nekih koristi (prejemkov), zato se z njihovim pripoznanjem v poslovnih knjigah evidentirajo prihodki od prodaje proizvodov, trgovskega blaga in materiala. Merijo se na podlagi prodajnih cen, navedenih na računih ali drugih listinah, zmanjšanih za popuste, odobrene ob prodaji ali kasneje, tudi zaradi zgodnejšega plačila (SRS 2006, Ur.l.RS, št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006). S tem, ko je blago dobavljeno ali storitve opravljene pa nastane tudi obdavčljivi dogodek in s tem obveznost obračuna DDV (ZDDV-1, Ur.l.RS, št. 117/2006, 33/2009).

V tabeli 5 prikazujemo evidentiranje terjatev do kupcev za leto 2007 (sumarno - promet za celotno leto na debetni ali kreditni strani konta), glede na podatke o prihodkih od prodaje proizvodov in storitev iz izkaza poslovnega izida za leto 2007. Ostale kategorije so približni izračuni. Obveznosti za davek na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV) so izračunane s predpostavko, da je bilo v 95 % primerov obračunan 20-odstotni davek na dodano vrednost ter v

5 % primerov 8,5-odstotni davek na dodano vrednost, kar na podlagi narave produktov podjetja odraža realno razmerje med osnovno in znižano stopnjo davka na dodano vrednost v podjetju.

Tabela 5: Evidentiranje prodaje proizvodov oz. nastanka terjatev v letu 2007:

Računovodska kategorija (v 1 €, letna vrednost)	Debet	Kredit
120 Kratkoročne terjatve do kupcev v državi	11.063.448	
121 Kratkoročne terjatve do kupcev v tujini	60.253.853	
760 Prihodki od prodaje proizvodov in storitev na domačem trgu		9.263.929
761 Prihodki od prodaje proizvodov in storitev na tujem trgu		60.253.853
260 Obveznosti za obračunani DDV		1.799.519

Z nastankom terjatev se vrednost terjatve (ki vključuje tudi vrednost DDV) evidentira na konto skupine 12 – Kratkoročne terjatve do kupcev ter na prihodke od prodaje proizvodov in storitev na kontu skupine 76, razlika pa predstavlja obveznost za obračunani DDV na kontu skupine 26. Prihodki od prodaje proizvodov, storitev, blaga in materiala so enaki vrednosti terjatvam do kupcev, ki jim odvedemo davek na dodano vrednost.

3.2.3 Delež terjatev do kupcev v prihodkih podjetja

Poslovnih prihodki ne nastanejo zgolj samo zaradi prodaje oz terjatev do kupcev, ampak jih sestavljajo tako prihodki od prodaje proizvodov ali storitev oziroma trgovskega blaga kot tudi drugi poslovni prihodki (to so prihodki, ki so povezani s poslovnimi učinki, npr.: subvencije, dotacije, kompenzacije, premije in podobni prihodki). In obratno tudi vse poslovne terjatve ne vodijo v poslovne prihodke, ampak tudi v finančne prihodke. Takšne so na primer terjatve za zamudne obresti, ki so kratkoročne poslovne terjatve, vendar vodijo v finančne prihodke, ki so povezani s prodajo poslovnih učinkov in ne z naložbenjem. Razmejitev prihodkov po SRS 2006 ponazarja tabela 6.

Tabela 6: Razmejitev prihodkov po SRS 2006

PRIHODKI		
POSLOVNI PRIHODKI	FINANČNI PRIHODKI	DRUGI PRIHODKI
<p>1. Prihodki od prodaje</p> <p>1.1. Prodajna vrednost prodanih proizvodov in storitev 1.2. Prodajna vrednost prodanega trgovskega blaga</p> <p>2. Drugi prihodki povezani s poslovnimi učinki (subvencije, dotacije, kompenzacije, premije in podobni prihodki)</p>	<p>(Nastali v zvezi s finančnimi naložbami in v zvezi s terjatvami.)</p> <p>1. Finančni prihodki, ki niso odvisni od poslovnega izida drugih (npr. obresti)</p> <p>2. Finančni prihodki, ki so odvisni od poslovnega izida drugih (npr. dividende)</p>	<p>(Neobičajne postavke in ostali prihodki, ki povečujejo poslovni izid.)</p>

Vir: Slovenski računovodski standardi. Uradni list RS. (Št. 118/2005, 27. 12. 2005).

Kot je razvidno iz tabele 7 poslovni prihodki v podjetju X predstavljajo pretežni delež v celotnih prihodkih podjetja (drugi prihodki manj kot 1 % ter finančni prihodki od 1 % do 5 % od celotnih prihodkov). Ti so v večini nastali iz prodaje proizvodov in storitev, le 4 % do 5 % poslovnih prihodkov predstavljajo drugi poslovni prihodki, ki so povezani s poslovnimi učinki (tabela 7). Finančni prihodki, ki izvirajo iz poslovnih terjatev predstavljajo manj kot odstotek vseh finančnih prihodkov podjetja.

Tabela 7: Sestava celotnih prihodkov podjetja v obdobju 2004–2007

Kategorija	2004 v €	Sestava %	2005 v €	Sestava %	2006 v €	Sestava %	2007 v €	Sestava %
Poslovni prihodki	48.220.215,00	95,22	51.422.549,00	96,70	61.402.654,00	97,90	72.243.414,00	98,93
Finančni prihodki	2.408.062,00	4,76	1.741.621,00	3,28	1.317.326,00	2,10	783.239,00	1,07
Drugi prihodki	10.524,00	0,02	11.266,00	0,02	1.540,00	0,00	432,00	0,00
Skupni prihodki	50.638.801,00	100,00	53.175.436,00	100,00	62.721.520,00	100,00	73.027.085,00	100,00
	2004		2005		2006		2007	
Poslovni prihodki	48.220.215,00	100,00	51.422.549,00	100,00	61.402.654,00	100,00	72.243.414,00	100
Prihodki od prodaje proizvodov, storitev, blaga in materiala	45.957.892,00	95,31	49.693.195,00	96,64	59.029.970,00	96,14	69.517.782,00	96,23
	2004		2005		2006		2007	
Finančni prihodki	2.408.062,00	100,00	1.741.621,00	100,00	1.317.326,00	100,00	783.239,00	100,00
Vrednost zamudnih obresti	6.642,16	0,28	5.239,50	0,30	2.425,25	0,18	5.276,33	0,67

Vir: Interni podatki podjetja X.

3.3 Obvladovanje terjatev

Upravljanje in obvladovanje terjatev izvaja finančna služba podjetja, način pa je določen v Politiki blagovnega kreditiranja kupcev podjetja X ter v Pravilniku o računovodstvu podjetja X (natančneje v njegovi prilogi – Politika spremljanja terjatev in oblikovanje njihovih popravkov).

3.3.1 Določitev kreditnega limita

Vsakemu kupcu se pred prvo odpremo proizvodov odobri kreditni limit, ki je na podlagi temeljite ocene posameznega kupca sprejemljiv za podjetje. Kreditni limit kupca se določi na podlagi kvalitativnih kot kvantitativnih informacij. Kreditno sposobnost kupca v podjetju ocenjujejo na podlagi dejavnikov, kot so (Politika blagovnega kreditiranja kupcev, 2008):

- bonitete pridobljene od kreditne agencije,
- analize finančnih kazalnikov (izračunanih na podlagi računovodskih izkazov),
- pravne oblike kupca (pri delniških družbah je pomembna tudi značilnost lastnikov),
- ostale nefinančne informacije o kupcu (podatki o blokiranih računih, ocena posloводства, ostale informacije, ki jih pridobi prodajni oddelek),
- deželno tveganje,
- izkušnje podjetja s kupcem (če je star kupec podjetja, se upošteva tudi plačilna zgodovina kupca).

Na podlagi pridobljenih informacij in izdelane kreditne analize, finančna služba v sodelovanju s prodajno službo odobri kreditni limit in plačilni rok.

Poslovanje znotraj kreditnega limita poteka nemoteno, kreditni limit pa se na določeno časovno razdobje, glede na ocenjeno kreditno sposobnost kupca ponovno preveri. Poleg tega rednega preverjanja, pa je izredna revizija kreditnega limita potrebna v primeru: znatnega zmanjšanja prodaje kupcu; negativne informacije o finančnem stanju kupca; stanja terjatev, ki neprestano presega odobreni kreditni limit; problemov s plačili kupca; dogodkov, ki bi lahko zmanjšali vrednost zavarovanj ter ob kateremkoli dogodku, ki negativno vpliva na kreditno sposobnost kupca (Politika blagovnega kreditiranja kupcev, 2008). Kreditni limit pomeni kontrolo, ki zahteva, da se vsakokrat, ko bi vrednost terjatev ob novih prodajah presegala določeni kreditni limit, preveri ali bi bilo tveganje neplačila pri tem že preveliko ali še sprejemljivo.

3.3.2 Spremljanje terjatev ter kazalniki uspešnosti obvladovanja terjatev

3.3.2.1 Spremljanje terjatev do kupcev

Terjatve do kupcev spremlja finančni oddelek podjetja – oddelek finančnega poslovanja s kupci. Spremljanje kupca poteka na različnih časovnih nivojih (Politika blagovnega kreditiranja kupcev, 2008):

- sprotni nivo

Vsak dan se pregledajo odprte postavke kupcev ter dnevno časopisje, ker lahko vsaka pravočasna informacija pripomore, da se ob poslabšanju plačilne sposobnosti kupca ali stanja v državi, pravočasno sprejme ukrep, ki zavaruje terjatev pred neplačilom.

- mesečni nivo

Promet po mesecih, analiza starostne strukture terjatev - angl. *Aging Schedules/Report*, spremljanje deželnega tveganja.

- letni nivo (bonitete kupcev)

Na podlagi novih finančnih in nefinančnih informacij o kupcu se na novo oceni kreditna sposobnost kupca in s tem nov kreditni limit.

V začetku meseca finančna služba pripravi poročilo starostne strukture terjatev za prejšnji mesec po trgih: Slovenija, Zahodna Evropa, Balkan in Vzhodna Evropa ter Ostali svet. Starostna struktura terjatev po tej razdelitvi je nato tudi podlaga za sestanek s prodajnim oddelkom, kjer skupaj pregledajo stanje zapadlih terjatev. Tabela 8 ponazarja primer poročila starostne strukture terjatev za na dan 31. 12. 2007 za trg Zahodne Evrope.

Tabela 8: Primer poročila starostne strukture terjatev na dan 31. 12. 2007, v 1 €

Zap. Št.	Šifra kupca	Kupec	Zapadle terjatve skupaj	Zapadle terjatve do 30 dni	Zapadle terjatve do 90 dni	Zapadle terjatve do 180 dni	Zapadle terjatve nad 180 dni
1	2088	Kupec 1	132.093,34	132.093,34			
2	8264	Kupec 2	130.419,37	130.419,37			
3	3002	Kupec 3	56.729,74	51.250,25	5.479,49		
4	7247	Kupec 4	38.008,98	32.064,11	5.944,87		
5	5280	Kupec 5	37.682,63	37.682,63			
6	7249	Kupec 6	27.911,59	20.775,52	2.960,40	3.803,40	372,27
7	8268	Kupec 7	22.633,22	22.633,22			
8	6204	Kupec 8	22.454,18	22.454,18			
9	7241	Kupec 9	20.931,87	10.372,56	10.559,31		
10	7242	Kupec 10	13.554,71	13.554,71			
11	3722	Kupec 11	13.190,82	6.140,74	7.040,08	10,00	
12	7248	Kupec 12	10.281,06	10.281,06			
13	5281	Kupec 13	10.021,17	10.021,17			
14	7520	Kupec 14	8.344,48	8.344,48			
15	8260	Kupec 15	7.921,25		7.921,25		
16	2503	Kupec 16	4.173,36	4.173,36			
17	8266	Kupec 17	1.488,00	1.488,00			
18	5283	Kupec 18	372,00	372,00			
Skupaj:			558.211,77	514.120,70	39.905,40	3.813,40	372,27

Vir: Interni podatki podjetja X.

Sodelovanje finančnega in prodajnega oddelka je zelo pomembno za uspešno prodajo, ki se zaključi šele s poplačilom terjatve. Tekoče spremljanje kupcev opravljata tako finančni kot prodajni oddelek, ki drug drugega opozarjata na možnost spremembe plačilne sposobnosti kupca in s tem tudi na potrebo po ponovnem preverjanju kreditnega limita. Izmenjujeta si informacije v zvezi s trgom; opozarjata na ugotovitve, ki jih srečata pri vsakodnevem delu s kupci; se dogovarjata o nadaljnjih akcijah glede zapadlih terjatev posameznega kupca; iščeta rešitve neusklajenih terjatev, preverjata spoštovanje pogodb; skrbita za sprotno reševanje zaračunanih zamudnih obresti ter razpravljata o ustreznosti zavarovanja terjatve.

Prodajni oddelek spremlja kupca na podlagi njegovih naročil, pripravljenosti za nadaljnjo sodelovanje ter drugih nefinančnih informacij, ki jih pridobi od kupca. Pomembne informacije pridobljene o kupcu mora prodajni oddelek posredovati v finančni oddelek, saj je lahko vsaka, tudi nefinančna, informacija opozorilo za poslabšanje plačilne sposobnosti kupca (npr. občuten padec naročil v kratkem obdobju). Tedensko finančni oddelek pripravi seznam kritičnih terjatev (črna lista – kritične terjatve nad 90 dni), ki ga posreduje v vednost in opombo prodajni službi. Prav tako finančna služba mesečno pripravi sestanek s prodajnim oddelkom, kjer se obravnavajo predvsem problematični kupci, ugotavlja se ustreznost kreditnih limitov, drugi kreditni problemi, napovedi za prihodnje ter postopek reševanja kritičnih terjatev, glede na stanje, ki ga kaže struktura zapadlih terjatev za pretekli mesec.

Sprotno preverjanje stanja zapadlih terjatev – tudi starejših - je zelo pomembno že zaradi zastaralnega roka. Pravočasno je potrebno doseči s kupcem dogovor vsaj za delno poplačilo, ali

kakšen drug način poravnave terjatev, da zaradi neaktivnosti terjatev ne zastara in se s tem izgubi pravica do poplačila terjatve.

3.3.2.2 Kazalniki uspešnosti obvladovanja terjatev

V teoretičnem delu smo predstavili kazalnika, s katerima ocenjujemo kvaliteto upravljanja s terjatvami in sicer: obračanje terjatev do kupcev ter dneve vezave terjatev do kupcev. V tabeli 9 prikazujemo izračune teh kazalnikov na podlagi podatkov podjetja X.

Tabela 9: Kazalniki uspešnosti obvladovanje terjatev do kupcev

KAZALNIKI	31. 12. 2004	31. 12. 2005	31. 12. 2006	31. 12. 2007
Koeficient obračanja terjatev do kupcev	3,61	3,58	3,82	3,98
Dnevi vezave terjatev	101	102	95	92
Dnevi vezave zaloga	99	136	111	102
Dnevi vezave obveznosti	-	-	-	64
Dnevi vezave denarja (denarni cikel)	-	-	-	129

Koeficient obračanja terjatev do kupcev se je v obdobju od leta 2004 do leta 2007 rahlo povečeval (iz 3,61 na 3,98), kar povzroči obratno sorazmerno gibanje dni vezave terjatev. Povprečni koeficient v tem obdobju znaša 3,75, kar pomeni, da so se terjatve do kupcev v tem obdobju obrnile (unovčile) 3,75-krat v enem letu oziroma je trajalo približno 97 dni, da je bila terjatev poplačana.

Dneve vezave denarja oziroma dolžino enega denarnega cikla je bilo mogoče izračunati samo za leto 2007 (za prejšnja leta ni dosegljivega podatka o kratkoročnih obveznostih iz poslovanja, ki je osnova za izračun kazalnika dni vezave obveznosti). Ta znaša 130 dni, kar pomeni, da med dnem, ko podjetje izvede plačilo za nakup materiala in dnem, ko podjetje prejme denar za poplačilo terjatev do kupcev, mine v povprečju 130 dni.

3.3.3 Postopek izterjave

Način izterjave se razlikuje glede na starost terjatve (Pravilnik o računovodstvu, 2007):

- *kupec zamuja 1-7 dni preko dovoljenega datuma zapadlosti*

Kupcu se pošlje 1. opomin, s katerim se ga spomni, da je rok za plačilo že potekel.

- *kupec zamuja 14-21 dni preko dovoljenega datuma zapadlosti*

Kupcu se pošlje 2. opomin, naj vendarle poravna svoje obveznosti. Stopi se tudi v kontakt z osebo, ki pri kupcu odloča o plačilu, preko e-maila, ali telefona in se jih zaprosi za konkretne odgovore, kdaj bo terjatev poravnana.

- *kupec zamuja 31-37 dni preko dovoljenega datuma zapadlosti*

Če od kupca ni bilo mogoče dobiti odgovora glede plačila, ali zamuja glede na obljubljeni datum poplačila, se kupcu pošlje strožji 3. opomin, s katerim se ga opozori, da se v primeru neplačila oziroma nesodelovanja pri iskanju rešitve za poplačilo, terjatev preda zunanji instituciji. Terjatev

pri takšni zamudi postaja kritična, zato je potrebna proučitev drugačnih možnosti poplačila terjatev, kot tudi predlog ustavitve nadaljnje prodaje temu kupcu do poplačila vseh terjatev.

- *kupec zamuja 46-60 dni preko dovoljenega datuma zapadlosti*

Če od kupca še vedno ni odgovora, ali pa zamuja glede na obljubljeni datum poplačila, se kupcu pošlje še zadnji opomin pred tožbo, v katerem se kupca obvesti, da se terjatev dejansko predaja zunanjim institucijam izterjave. Terjatev je kritična in če se ne dogovori drugačen način poplačila, se prične s sodnim postopkom.

- *kupec zamuja več kot 90 dni preko dovoljenega datuma zapadlosti*

Kupec ima, glede na zamudo, verjetno velike težave s plačilno sposobnostjo ali druge resne težave in opomini ne pridejo več v poštev. Terjatev gre v pravno izterjavo, če dogovorjeno.

Finančna služba obračuna tudi zamudne obresti na zamujena plačila tako za slovenske kupce, kot tudi tuje kupce. V preglednici številka 5 prikazujemo samo zamudne obresti, ki so bile obračunane slovenskim kupcem, ker je podjetje začelo z obračunom zamudnih obresti tujim kupcem šele v letu 2008.

3.3.4 Države – tveganje in priporočeno zavarovanje

Finančna služba skrbi za primerno zavarovanje terjatev, glede na komercialno in nekomercialno tveganje, ki se pri posameznemu kupcu pojavlja. Za vsakega novega kupca se pred prvo opremo zahteva plačilo vnaprej, nato pa se glede na oceno finančne službe, na že prej omenjeni način, določi kreditni limit, plačilni rok ter ustrezno zavarovanje terjatve. Za zavarovanje pred deželnim tveganjem podjetje mesečno spremlja priporočena zavarovanja glede na državo kupca, ki ga pripravlja D&B organizacija. V nadaljevanju predstavljamo primer priporočenih zavarovanj (za države, kjer ima podjetje kupce) iz oktobra 2008.

Tabela 10: Deželno tveganje in priporočeno zavarovanje po državah, oktober 2008

Država -Evropa	Priporočeno zavarovanje	Faktor tveganja (za tekoči mesec)*	Država - Ostali kontinenti	Priporočeno zavarovanje	Faktor tveganja (za tekoči mesec)*
Avstrija	odprti račun	1c	Avstralija	odprti račun	1c
Belgija	menica	2b	Kanada	odprti račun	1c
Danska	odprti račun	1d	ZDA	menica	1d
Finska	odprti račun	1c	Združeni Arabski Emirati	menica	1d
Francija	menica	2a	Hongkong	menica	2a
Irska	menica	2a	Singapur	menica	2a
Nizozemska	menica	1d	Tajvan	menica	2d
Norveška	odprti račun	1c	Južna Afrika	akreditiv	4a
Švedska	odprti račun	1c	Bahrajn	menica	2d
Švica	odprti račun	1b	Izrael	menica	3a
Velika Britanija	odprti račun	2a	Koreja	menica	2d
Nemčija	odprti račun	1c	Mehika	menica	3b
Španija	menica	2c	Jordanija	akreditiv	3c
Italija	menica	2d	Savdska Arabija	menica	2d
Portugalska	menica	2c	Egipt	akreditiv	3b
Grčija	menica	2c	Malezija	akreditiv	3c
Slovenija	menica	2b	Tajska	akreditiv	4a
Ciper	menica	2d	Indija	akreditiv	3d
Madžarska	menica	2d	Filipini	potrjen akreditiv	4c
Slovaška	menica	2d	Libanon	potrjen akreditiv	5a
Češka	menica	3a	Peru	akreditiv	3c
Poljska	menica	3b	Turčija	akreditiv	4b
Bolgarija	akreditiv	4a	Indonesija	akreditiv	5a
Hrvaška	akreditiv	3c	Iran	potrjen akreditiv	5c
Romunija	akreditiv	4a	Sirija	potrjen akreditiv	5b
Makedonija	akreditiv	4b	Argentina	akreditiv	4c
Srbija in Črna Gora	potrjen akreditiv	5a	Šri Lanka	potrjen akreditiv	5c
Bih	potrjen akreditiv	5c	Ekvador	potrjen akreditiv	6b

* **Legenda: faktor tveganja:** 1 – najnižje, 2 – nizko, 3 – majhno, 4 – zmerno, 5 – visoko, 6 – zelo visoko, 7 – najvišje tveganje; **oznake a - d** prikazujejo položaj države znotraj razreda, kjer: a – meji z nižjim razredom; d – meji z višjim razredom.

Vir: Christie et al., D&B, International risk&Payment review, 2008.

Finančni oddelek klasificira terjatev z upoštevanjem klasifikacije kupca (deželno tveganje, spremembe plačilnih navad, kriza dejavnosti itd.) ter kvalitete (prvovrstnosti) zavarovanja. Za prvovrstno zavarovanje podjetje smatra: plačilno garancija prvovrstne banke, nepreklicni dokumentarni akreditiv prvovrstne banke ter konfirmacijo tako garancije kot akreditiva v primeru velikega deželnega tveganja.

Podjetje X posluje s kupci iz Evropske unije večinoma na odprt račun, z izjemo nekaterih posameznih primerov. Za kupce iz Balkana, Vzhodne Evrope, Azije, Afrike in Južne Amerike, D&B organizacija odsvetuje poslovanje na odprt račun. Vendar zaradi dolgoletnega sodelovanja in dobrega poslovnega odnosa podjetje X tudi na Balkanu v večini primerov posluje na odprt račun, pri ostalih kupcih pa se poslužuje zavarovanja terjatev predvsem z akreditivi in bančnimi garancijami.

3.4 Prevrednotenje in odpis terjatev v podjetju X

Na podlagi opisa kreditne politike podjetja X ocenjujem, da je njihovo obvladovanje terjatev do kupcev ustrezno in v skladu z načeli pod katerimi naj bi deloval dober gospodarstvenik. Podjetje ima natančno oblikovano kreditno politiko ter politiko spremljanja terjatev, ki se tudi v praksi dosledno izvaja.

Za prevrednotenje in odpis terjatev je odgovorna finančna služba, ki štirikrat letno, in sicer pred sestavitvijo obračuna poslovanja, preveri ustreznost izkazane vrednosti posamezne terjatve. Dvakrat letno (30. 6. in 31. 12.) pa se popravek in odpis terjatev evidentirata v računovodskih evidencah. Popravek vrednosti kratkoročnih terjatev do kupcev zaradi oslabitve se oblikuje na podlagi obstoječe politike oblikovanja popravkov podjetja X, ki je del internega pravilnika o računovodstvu podjetja.

Popravki terjatev se oblikujejo na podlagi objektivnih in subjektivnih dejavnikov. Objektivna merila za oblikovanje popravkov vrednosti (pri prodaji na odprto) so naslednja (Pravilnik o računovodstvu, 2007):

- 25 – 49 % vrednosti terjatve, če kupec redno zamuja s plačili med 40 do 90 dni, občasno do 180 dni;
- 50 – 99 % vrednosti terjatve, če kupec redno zamuja s poravnavo plačil od 91 do 180 dni, občasno 365 dni;
- 100 % vrednosti terjatve, če kupec ne poravna obveznosti 365 dni po zapadlosti.

Subjektivni dejavniki oblikovanja popravkov vrednosti terjatev (Pravilnik o računovodstvu, 2007):

- makroekonomske razmere v državi kupca ter posledično potencialni komercialnimi in nekomercialnimi riziki;
- poznavanje kupca ter izkušnje iz preteklih let ter
- pričakovanja v tekočem in prihodnjem obračunskem obdobju, upoštevajoč ugotovljeno finančno tveganje.

Sporne in dvomljive terjatve za katere se v podjetju X oblikujejo 100 %-ni popravki vrednosti, so v naslednjih primerih (Pravilnik o računovodstvu, 2007):

- če je na sodišče vložen predlog za izvršbo;
- če je na sodišče vložen predlog za začetek postopka prisilne poravnave ali stečaja (na podlagi objave v sredstvih javnega obveščanja);
- če je v Uradnem listu RS objavljen sklep o začetku postopka prisilne poravnave, likvidacije ali stečaja;
- če je terjatev do kupca iz tujine neplačana več kot 365 dni preko valute.

Za utemeljen odpis terjatev podjetje smatra naslednje primere (Pravilnik o računovodstvu, 2007):

- Zastaranje terjatve ali neizterljivost s sodno odločbo.
- Odpis obresti na podlagi dogovora med podjetjem X in dolžnikom.

- Poziv sodišča v predlogu sklepa za izvršbo o dopolnitvi naslova, katerega ni možno zagotoviti, ker stik s kupcem ni mogoč.
- Na podlagi sklepa o prisilni poravnavi se odpiše del terjatev, ki ne bo plačan.
- V Uradnem listu RS je objavljen zaključek stečajnega postopka.
- V Uradnem listu RS je objavljen sklep o izbrisu iz sodnega registra.
- Sklep Uprave, kadar gre za terjatve do kupcev v tujini, pa tudi v drugih posebnih primerih.
- Zavrnitev potrditve stanja terjatev iz naslova zamudnih obresti.

3.4.1 Prevrednotenja in odpisi terjatev do kupcev glede na državo

Tabela 11 prikazuje oblikovane popravke vrednosti in odpise terjatev do kupcev podjetja, v obdobju od leta 2004 do leta 2007. Prikazana je letna vrednost za posamezno državo.

Tabela 11: Popravek vrednosti in odpisi terjatev do kupcev v podjetju X v obdobju 2004–2007

Država	2004 (v 1 €)		2005 (v 1 €)		2005 (v 1 €)		2007 (v 1 €)		Skupaj (oslabitev)	Skupaj (odpis)
	Popravek	Odpis	Popravek	Odpis	Popravek	Odpis	Popravek	Odpis		
Slovenija	10.113,12	4.591,65	4.789,72	53.817,95	31.794,53	14.462,29			46.697,38	72.871,88
Nemčija	88.355,21		38.180,43		2.587,13		100.615,97		229.738,74	
Grčija							7.921,25		7.921,25	
Srbija	70.625,01				39.237,84		173.040,72	34.011,80	282.903,58	34.011,80
Hrvaška	4.059,49				12.985,68				17.045,17	
Finska					10.680,41				10.680,41	
Rusija					9.369,50				9.369,50	
Italija					3.462,27	3.462,27			3.462,27	3.462,27
Francija	5.734,98								5.734,98	
Velika Britanija	6.387,02								6.387,02	
Ukrajina	13.791,83								13.791,83	
Avstrija	2.774,59								2.774,59	
Romunija							159.818,29		159.818,29	
Obresti Slovenija	45.825,19		4.522,11	39.292,93	2.102,86	4.534,54		0,00	52.450,16	43.827,47
Avans dobaviteljem					7.320,38			5.886,83	7.320,38	5.886,83
Skupaj	247.666,44	4.591,65	47.492,26	93.110,88	119.540,61	22.459,09	441.396,23	39.898,63	856.095,55	160.060,26

Vir: Interni podatki podjetja X.

Največ oblikovanih popravkov vrednosti terjatev v štiriletnem obdobju je podjetje oblikovalo za terjatve do kupcev iz Slovenije, Nemčije, Srbije, Romunije ter za terjatve za zamudne obresti. Popravki terjatev so bili oblikovani iz naslednjih razlogov: kupec se po kljub daljši zapadlosti terjatve ni držal napovedane dinamike plačil za poravnavo zapadle terjatve; terjatev je bila predana v pravno izterjavo; kupec je objavil stečaj ter v primeru, da je bil kupec v postopku prisilne poravnave. Vse to so razlogi, zaradi katerih lahko utemeljeno domnevamo, da terjatve ne bodo poravnane.

Večjo odpravo terjatev iz evidenc je v štiriletnem obdobju podjetje opravilo do kupcev iz Slovenije (tako za prodajo proizvodov in storitev kot za zamudne obresti) in Srbije. Glavna razloga za utemeljen odpis terjatev sta zaključen stečajni postopek kupca ter sklep o izbrisu kupca iz sodnega registra. V nadaljevanju prikazujemo odstotek prevrednotenj in odpisa terjatev po državah kupcev glede na prodajo v istem obdobju.

Tabela 12: Delež popravka vrednosti ter odpisa terjatev do kupcev v letni vrednosti terjatev do kupcev (v vrednosti prodaje) v obdobju 2004–2007

Država*	Prodaja 2004-2007 (v 1 €)	Popravek vrednosti 2004-2007 (v 1 €)	Popravek kot % prodaje	Odpis 2004-2007 (v 1 €)	Odpis kot % prodaje
Slovenija	36.701.881,53	46.697,38	0,13%	72.871,88	0,20%
Nemčija	50.359.124,75	229.738,74	0,46%	0,00	0,00%
Grčija	2.972.203,70	7.921,25	0,27%	0,00	
Srbija	5.234.895,40	282.903,58	5,40%	34.011,80	0,65%
Hrvaška	13.675.675,98	17.045,17	0,12%	0,00	
Finska	337.921,39	10.680,41	3,16%	0,00	
Rusija	38.786,23	9.369,50	24,16%	0,00	
Italija	11.275.728,96	3.462,27	0,03%	3.462,27	0,03%
Francija	4.538.547,60	5.734,98	0,13%	0,00	
Velika Britanija	5.586.624,81	6.387,02	0,11%	0,00	
Ukrajina	2.045.878,36	13.791,83	0,67%	0,00	
Avstrija	4.211.464,37	2.774,59	0,07%	0,00	
Romunija	3.106.052,09	159.818,29	5,15%	0,00	
zamudne obresti Slovenija	19.583,24	52.450,16	267,83%	43.827,47	223,80%
Skupaj	140.104.368,41	848.775,17		154.173,43	

Legenda: * Pri izračunu deležev ni upoštevan oblikovan popravek vrednosti (7.320 €) in odpis terjatev (5.886 €) za predplačilo dobaviteljem, zaradi manjkajočega podatka o letni vrednosti predplačil dobaviteljem.

Vir: Interni podatki podjetja X.

Največji delež popravka vrednosti terjatev in odpisa glede na prodajo v istem letu, je pri terjatvah za zamudne obresti, ki so v podjetju najbolj negotove terjatve glede plačila. Do plačila pride le v približno 16 % vseh obračunanih zamudnih obresti. Čeprav je popravek vrednosti terjatev do kupcev iz Nemčije, v absolutnem znesku, zelo velik (Tabela 11), ta glede na vrednost prodaje do nemških kupcev v tem istem razdobju, predstavlja le 0,5 %. Največji delež od prodaje predstavljajo popravki vrednosti in odpisi terjatev do kupcev iz Srbije, Finske, Rusije ter Romunije. Za srbske ter romunske kupce D&B organizacija priporoča zavarovanje s akreditivi ter jih uvršča med države z visokim oziroma zmernim tveganjem. Kljub temu podjetje X terjatve do kupcev iz Srbije in Romunije nima zavarovanih zaradi dobrega ter dolgoletnega sodelovanja s kupci iz teh držav. V letu 2007 je prišlo do stečaja srbskega kupca, zaradi česar se je terjatev ukinila. Romunski kupec, ki ni poravnaval svojih obveznosti in za katere je bil oblikovan popravek vrednosti, pa se je v letu 2008 pridružil koncernu X, kot hčerinsko podjetje.

Potrebno je omeniti tudi to, da je bilo ravno v letih, ki smo jih vzeli v proučitev nekoliko več slabih terjatev oziroma neuspešnih poslov. Podjetje X tožb za poplačilo teh terjatev ni dobilo in je bilo posledično več odpisov terjatev.

3.5 Davčno priznani popravki vrednosti in odpisi terjatev ter oblikovanje terjatev za odloženi davek

V tabeli 13 prikazujemo vrednost odpisov terjatev v obdobju od leta 2004 do leta 2007. Vsi izvedeni odpisi so bili tudi davčno priznani. Popravki vrednosti terjatev pa niso zadoščali pogojem davčne zakonodaje, zato so se v zvezi z njimi oblikovale terjatve za odloženi davek.

Tabela 13: Odpis terjatev do kupcev v obdobju 2004–2007

Leto	Vrednost odpisa v 1 €
2004	4.591,65
2005	93.110,88
2006	22.459,09
2007	39.898,63
SKUPAJ	160.060,26
Aritmetična sredina zadnjih treh let	51.822,87

Vir: Interni podatki podjetja X.

Podjetje je v obdobju 2004-2007 (tabela 14) oblikovalo za 198.391 € terjatev za odloženi davek od dohodka pravnih oseb, zaradi oblikovanja popravkov, katerih odhodki niso bili davčno priznani ob njihovem oblikovanju. Terjatve za odloženi davek so se zmanjšale v vrednosti 28.858 € zaradi zadostne podlage za davčno priznanje oblikovanega popravka vrednosti ali plačila s strani kupca (odprave oslabitve).

Tabela 14: Oblikovane terjatve za odloženi davek

	2004 v1 €	2005 v1 €	2006 v1 €	2007 v1 €	Skupaj v1 €
Oblikovani popravki	247.666,44	47.492,26	119.540,61	441.396,23	856.095,55
Davčna stopnja	25,00	25,00	23,00	22,00	
Terjatev za odloženi davek	61.916,61	11.873,07	27.494,34	97.107,17	198.391,19
Ukinitev popravkov zaradi davčno priznanega popravka vrednosti ali plačila kupca	-	-	6.600,30	124.273,82	130.874,12
Ukinitev odloženih davkov			1.518,07	27.340,24	28.858,31
Stanje terjatev za odloženi davek	61.916,61	11.873,07	25.976,27	69.766,93	169.532,88

Vir: Interni podatki podjetja X.

Vrednost odpisov v obdobju 2005–2007 je bila 155.469 € in aritmetična sredina davčno priznanih odpisov terjatev v zadnjih treh letih (glede ena leto 2008) je 51.823 € (tabela 13). Tako bi lahko podjetje v letu 2008 odpisalo terjatve do kupcev z davčnim priznanjem največ v tej vrednosti, ali v vrednosti 1 % od obdavčljivih prihodkov davčnega obdobja (v višini manjšega od teh zneskov).

3.6 Vpliv prevrednotenja in odpisa terjatev na davčni obračun

V obdobju 2004–2007 so se zaradi odpisa, terjatve do kupcev prevrednotile na nižjo vrednost za 160.060 €. Zagotovljena je bila tudi zadostna podlaga za davčno priznanje celotnega zneska. To davčno priznanje prevrednotenja terjatev je v celotnem obdobju prispevalo k zmanjšanju obračunanega davka od dohodka pravnih oseb v višini 26.290 €, ob upoštevanju dejanskih efektivnih davčnih stopenj v posameznem letu tega obdobja.

Tabela 15: Vpliv davčno priznanih odpisov terjatev na davek od dohodka pravnih oseb (DDPO) v obdobju 2004–2007

	2004	2005	2006	2007	SKUPAJ
Zmanjšanje prihodkov* (v €)	3.847	84.379	20.113	39.899	148.237
Efektivna davčna stopnja podjetja X	4,60%	-17,10%	-21,00%	18,70%	-
Zmanjšanje DDPO (v €)	177	-14.429	-4.224	7.461	26.290
Davek iz dobička (iz IPI, v €)	75.585	-226.254	-204.469	305.859	-49.279
Delež zmanjšanja DDPO zaradi davčno priznanih odpisov v obračunanem DDPO	0,23%	5,99%	2,02%	2,38%	-114,36%

Legenda:

* Zmanjšanje prihodkov je izračunano iz podatka o terjativah do kupcev, ki so se znižale zaradi prevrednotenja, katerim smo odvzeli 20 % DDV v 95 % terjatev ter 8,5 % DDV v 5 % terjatev.

DDPO – davek od dohodka pravnih oseb

IPI- izkaz poslovnega izida

Popravek DDV je podjetje lahko opravilo pri davčno priznanih odpisih terjatev slovenskih kupcev, pri katerih nastane obveznost obračuna DDV. Popravek DDV zaradi odpisa terjatev do kupcev, v obdobju 2004-2007 znaša 11.823 € (tabela 16).

Tabela 16: Vpliv davčno priznanih odpisov terjatev na davek na dodano vrednost (DDV) v obdobju 2004–2007

	2004	2005	2006	2007	SKUPAJ
Zmanjšanje terjatev do kupcev (v €)	4.592	53.818	14.462	0	72.872
Zmanjšanje DDV* (v €)	745	8.732	2.347	0	11.823

Legenda: * zmanjšanje prihodkov je izračunano iz podatka o terjativah do kupcev, ki so se znižale zaradi prevrednotenja, katerim smo odvzeli 20 % DDV v 95 % terjatev ter 8,5 % DDV v 5 % terjatev.

Ob upoštevanju ZDDPO in ZDDV je v obdobju 2004-2007 celotni efekt na davčni rezultat zaradi prevrednotenja terjatev do kupcev v podjetju znašal 38.113 €.

SKLEP

Ker podjetje prodaja svoje izdelke v različne države po svetu, se s tem srečuje poleg komercialnega tveganja tudi z nekomercialnim tveganje in s tem tvega, da njegove terjatve do kupcev ne bodo poplačane oziroma ne bodo poplačane v celotnem obsegu. Zato je potrebno spremljati razmere v posamezni državi in spremljati kupce ter svoje terjatve zavarovati glede na dosegljive podatke o tveganju. Prav tako je potrebno določiti primerno kreditno politiko, ki je dovolj prilagodljiva, da se določi kreditiranje kupca, ki je prilagojeno njegovim razmeram.

Kljub dobri kreditni politiki pa še vedno pride do situacije, da nekatere terjatve ne bodo poplačane. Zato mora podjetje oblikovati popravke vrednosti terjatev oziroma odpis terjatev, da se knjigovodska vrednost terjatev popravi na pošteno vrednost. Slovenski računovodski standardi (SRS 2006) narekujejo, da je potrebno v primeru obstoja nepristranskih dokazov, da je prišlo pri terjatvi do izgube zaradi oslabitve, knjigovodsko vrednost terjatev zmanjšati s preračunom na kontu popravka vrednosti. Izguba pa bremeni prevrednotovalne poslovne odhodke. Pripoznanje terjatve kot sredstva v knjigovodskih razvidih in bilanc stanja se odpravi (odpis terjatev), če se ne obvladujejo več nanjo vezane pogodbene pravice, ne obvladujejo pa se, če se pravice do koristi, podrobno določene v pogodbi, izrabijo, če ugasnejo ali če odstopijo.

Iz davčnega vidika prevrednotenje in odpis terjatev urejata Zakon o dohodku pravnih oseb (ZDDPO-2) in Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1). Od 1. 1. 2007 so prešla v uporabo nova davčna določila ZDDPO - 2. Novost je možnost, da se odhodki iz prevrednotenja terjatev zaradi oslabitve davčno priznajo, vendar pod pogojema, da ti ne presegajo nižjega od zneska, ki pomeni 1 % obdavčljivih prihodkov davčnega obdobja, ali zneska, ki je enak aritmetični sredini v prejšnjih treh davčnih obdobjih dejansko odpisanih terjatev. Še vedno so davčno priznani odhodki iz prevrednotenja zaradi spremembe valutnega tečaja ter odhodki zaradi odpisov (pod posebnimi pogoji). Po ZDDV-1 lahko zavezanec izvrši popravek obračunanega DDV, v primeru, da ni bil poplačan zaradi stečaja ali prisilne poravnave, zaradi ustavitve izvršilnega postopka, zaradi zaključitve izvršilnega postopka ali izbris dolžnika iz sodnega registra. Sam odpis terjatve ni naveden kot razlog zaradi katerega bi bilo možno izvršiti zmanjšanje obračunanega DDV.

Na podlagi primera podjetja X smo pokazali, kako lahko prevrednotenje terjatev do kupcev vpliva na davčni obračun podjetja, preko davka od dohodka pravnih oseb ter davka na dodano vrednost. Potrebno pa je opozoriti, da je obdobje obravnavano v tem delu, glede prevrednotenja terjatev precej nadpovprečno, saj je bilo v teh letih precej več slabih terjatev in izgubljenih tožb in je verjetno prikazani efekt na znižanje obveznosti prevelik oziroma ga ni mogoče upoštevati kot povprečni efekt.

Nova davčna zakonodaja je davčno pripoznanje odhodkov iz prevrednotenja naredila še bolj kompleksno, zato bodo družbe morale skrbno voditi evidence o oblikovanih in porabljenih popravkih vrednosti terjatev, saj bodo le na ta način zagotovile pravilno davčno obravnavo.

LITERATURA IN VIRI

1. Berk, A., Lončarski, I., & Zajc, P. (2002). *Poslovne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
2. Bond J. Cecil. (1993). *Credit management Handbook: a complete guide to credit and accounts receivable operations*. New York: McGraw-Hill Inc.
3. Brigham F., E. & Phillips R., D. (2004). *Intermediate financial management*. Ohio: South Western.
4. Christie, T., Corsham, A., Edström, N., Griesse, J., Jenni, C., Knowles, W., Köhring, M., Leung, I., Manns, I., Middleditch, D., McGruer, F., Ninyane, G. & Tacsir, A. (2008). *International Risk & Payment Review*. D&B UK Ltd., Marlow International .
5. Falatov, P. (1999). *Plačila v mednarodnem poslovanju: plačilna tveganja, inkaso posel, menica, ček*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
6. Hieng, R. (2005). Računovodsko obravnavanje davka od dohodkov (dobička) pravnih oseb. *IKS*, Ljubljana.
7. Hočevar, A., M. (2004, 23. avgust). *Zastaranje pri gospodarskih pogodbah in kdaj zastaralni rok preneha teči*. Najdeno 28. 5. 2009 na spletnem naslovu <http://www.ozs.si/prispevek.asp?ID=881&IDpm=917>.
8. Jerman, S. (2005). *Poglobljena obravnava odloženih davkov*. Ljubljana: Slovenskih inštitut za revizijo.
9. Kaučič, P. (oktober 2004). Kako učinkovito izterjati dolgove. *Podjetnik*. 10 (13), 54–55.
10. Kontni okvir za gospodarske družbe. *Uradni list RS*. (št. 104/2008, 119/2008).
11. Mednarodni računovodski standardi. *Uradni list Evropske unije*. (L 320, zvezek 51).
12. Mlakar, P. (2005, 26. december). Odpis terjatev je davčno priznan odhodek. *Finance*. Najdeno 22. 8. 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/>.
13. Navodilo o predložitvi letnih poročil in drugih podatkov gospodarskih družb, zadrug in samostojnih podjetnikov posameznikov. *Uradni list RS*. (št. 7/2008, 8/2009).
14. Novak, A. (2007). *Vrednotenje gospodarskih kategorij pri zunanjem računovodskem poročanju*. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper.
15. Obligacijski zakonik. *Uradni list RS*. (št. 97/2007-UPB1).
16. Odpis terjatev – davčno priznan odhodek. (2006). *Pojasnilo DURS*. (4230-97/2006, 23. 3. 2006).
17. *Odpis terjatev* (21. 12. 2007). Najdeno 15. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.racunovodja.com/narocniki/default.aspx?doc=OdpisTerjatev>.
18. Ošlak, N. (2001, 5. november). Davčna politika podjetja: Zakaj so interni pravilniki pomembni. *Gospodarski vestnik*, 45, str. 63.
19. Petrič, T. (2002). Zamuja 58 odstotkov plačil. *Gospodarski vestnik*. 21, str. 66.
20. Pivka, M.H. & Puharič, K. (1994). *Pravno mednarodne trgovine*. Ljubljana: ČZ Uradni list Republike Slovenije.
21. Podjetje X d.d. (2007). *Pravilnik o računovodstvu* (interno gradivo).
22. Podjetje X d.d.. (2008). *Politika blagovnega kreditiranja kupcev* (interno gradivo).

23. Porter A., G., Norton L., C. (1998). *Financial accounting: The impact on decision makers*. ZDA: The Dryden Press.
24. Pravilnik o izvajanju zakona o davku na dodano vrednost. *Uradni list RS*. (št. 141/2006).
25. Prevrednotenje in odpisi terjatev - vidik ZDDPO-2, SRS (2006) in ZDDV-1. (2007). *E-super časnik*, 6, Davčna hiša Bilans d.o.o. Najdeno 12. februarja 2008 na spletnem naslovu www.superdavki.com.
26. Slovenski računovodski standardi 2006. *Uradni list RS*. (št. 118/2005 (10/2006 popr., 112/2006 popr.), 9/2006, 20/2006, 70/2006, 75/2006).
27. Smith L., J., Keith M., R. & Stephens L., W.,. (1996). *Accounting principles*. New York: McGraw-Hill Inc.
28. *Sodba upravnega sodišča št. U 24/2007* (13. junij 2008). Ljubljana: Upravno sodišče Republike Slovenije.
29. Štembal, B. (2007, november). *Prevrednotenje terjatev na podlagi ZDDPO-2. Davčne novice*. Najdeno 22. 12. 2007 na spletnem naslovu www.pwc.com/si.
30. Turk, I. (2004). *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
31. *Učinkovita izterjava dolgov*. (2000). Ljubljana: Založniška hiša Primath d.o.o.
32. Zakon o davčnem postopku – ZdavP-2. *Uradni list RS*. (št. 117/2006, 24/2008-ZDDKIS, 125/2008, 20/2009-ZDoh-2D, 47/2009 Odl.US: U-I-54/06-32 (48/2009 popr.)).
33. Zakon o davku na dodano vrednost – ZDDV-1. *Uradni list RS*. (št. 117/2006, 33/2009).
34. Zakon o davku od dohodka pravnih oseb – ZDDPO-1. *Uradni list RS*. (št. 33/2006-UPB2).
35. Zakon o davku od dohodka pravnih oseb – ZDDPO-2. *Uradni list RS*. (št. 117/2006, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009).
36. Zakon o gospodarskih družbah – ZGD-1. *Uradni list RS*. (št. 65/2009-UPB3).
37. Zakon o plačilnem prometu – ZPlaP. *Uradni list RS*. (št. 110/2006-UPB3, 131/2006-ZBan-1, 102/2007, 126/2007-ZFPPIPP, 58/2009-ZPlaSS).
38. Zakon o uvedbi evra – ZUE. *Uradni list RS*. (št. 114/2006).